Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 13 СЕНТЯБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 110 (6832). ◆ Мах 3 кеп.

Нохч-Гlалгlайчен халкъа боахаме дlаьш, аьрам кагирхой хьехамчаш ба хьинаре къахьегарца, хадданза социалистически яхье хьалха латташ хиларца къахьегама коллективашка сий дахкха а чlоагlа лоархlаш а. Шоаш дика болх барах совгlа, иштта къахьегама оарцагlа боах цар шоай новкъостий, аьлла латташ бола къона болхлой. Духхьал дlахьалха дахьа lед уж къонача болхлоша де доза дар. Хьехамчаша шоашта тlачlоагlбаьча болхлошта аьлла дlа а этте дlахьех машта хье еза продукци. кlоаргагlа йоаннйт каралаьца балха говзал, оасарегlа къахьегара доли наькъаш, каралаьца къахьегама юкъ безаболийт, производственни коллективе а наха юкъе а гlулакхаца, эздела хиар. lэмерза, товш хилар lалаьмате бокхха лоархlам болаш тlулакх хилар дlахойт. Къахьегаме эттара хьалхара тlа боаккхачов иштта хьехар деш вар ва кагирхой хьехамча. Цудухьа иуи сий ду массанеша а.

Цхьаккха производственни коллектив яц уж сана бола кагирхой хьехамчаш боацаш. Цхьан хала уж шоаш а хиниб lомадуш бола ученикаш. Хамел дукха дlайоде а дlаиккха бицлац церна шоай аг гара хьалха хиика хьехамчаш, царна тара хила гlерт уж тахан. Шоай шоллагlбола дезаа а дlа а лоархl цар шоаш къахьегаш бола коллективни предприятиш. Барт-цхьоагlо йолаш коллектива кхотте гlерт, шийна тlаднила деккер дог лазаш а безитохаме хеташ а кхоачаиде хьон, тlа-тlа шийа профессиональни говзал кlоаргагlа йовзара тlаккхуь. Цу гlулакхашка боах цар шоашта тlачlоагlбаь болхлой.

КАГИРХОЙ ХЬЕХАМЧА

ла къона болхлой. Производственни коллектива а болхлочун а сий даим лакха лоаттаде lомабу.

Кагирхой хьехамчий болх дика вlаштlехьа а баьикха, къоначa болхлой чlоагlа йоакхо еш йола коллективаш кlезига яц республике. Царех я хадданза социалистически яхье хьалха латташ йолча Гl. Ахриева цlерагlча «Электроинструмент», «Красный молот», «Электроприбор», «Промавтоматика» НПО опытни, Гудермесски медицински инструментий, Грозненски ремонтно-механически, кхы дукхача заводий коллективаш. Цу предприятешка ма хетта дика вlаштlехьдаьнкхад къонача болхлошта кагирхой хьехамчаш тlачlоагlбелга, керда балха баьхкараштa къахьегама ветеранни традицеш дlайовзийтелга, къахьегамен производственни дисциплина чlоагlъелга, коллектива а шоай а сий лакха лоаттадергдолча гlулакхашка къонабараш боахилга.

Хьаэцаргъа вай Гl. Ахриева цlерагlа йолча Назрановски «Электроинструмент» завода коллектив. Цига lалаьмате дика бовзаш, массане а чlоагlа лоархlаш сий деш ба кагирхой хьехамчаш Котиев Ахьмад, Муталиев Марталиъа, Сагов Ювкъар, Эсмиев Яхьъя. Султыгова Песыхан, кхы дукхабараш а. Дукхача шерашка шоаш lоаль опыт, дикагlйола балха методаш дlайовзийташ цар хьалхебь болхлой итташ ба заводе.

lалаьмате чlоагlа лоархlаши цlи хала болен уж сацна бола хьехамчаш ба халкъа боахама массе а долча доакъошка. Царех ба Социалистически Къахьегама Турпалаш мехкдаьтта чакхдоаха воакхагlвола оператор Ведерников Николай Иванович, гlишлоиххой бригадир Хаджиев Шамсудин, коартолаш хьалккеер Албогачиев Артагlа, СССР Лакхехьарча Совета депутаташ машинашъер Рыженков Николай Георгиевич, мехкдаьттахо Самойленко Александр Иванович, химик Черкунова Лидия Кузьминична, кхы дукхебараш е. Цар хьалхебаь къона болхлой чот яь варгвоацам дукха ба.

«Хlара балха дайнахьа дисциплина тlехдиеи хьадер дукхагlен хилийта!» яхача девизагlа шерра социалистически яхь йоаржаьча вай республикерча промышленни предприятешка дукхагlа хулаш латт цхьан нерадагlа боли а бен, бригадин водрядагlа къахьегаш йола коллективаш. Цу хьалашка къаьстта бокхха лоархlам болаш ба кагирхой хьехамчаш. Из дика кхетадеш да. Хlана аьлча, хьалхагlа хlара сага ше баьча балхага хьежжа ийдора алаш, хlанз из хьежоду бlарччача коллективо хьадаьчунга хьежжа. Тlаккха из дlадекъ хlара ше къахьегаме лоацача даькъа коэффициентага хьежжа. Цудухьа хьехамчаша, бригада кулгалхоша тlагlертта къовсам лоаттабе беза массанега а хьинаре къахьегийтара.

Москверча станокашъераша ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова аьлар: «Вай ба хьалхалаттараш. Хоастам а сий а хилда цар. Уж — вай тlехьаке гlерта дезаш бола юкъаг дlайолаьраш, маякаш. Цхьабакъда, алха цхьан хьалхалаттарий мезаца деккар вайга кхоачашдулургдац. Шийна оттаьь задани хlаране денна кхочашъергйола гlулакх де деза». Уж кlоарга чулоацам бола дешаш тахан программа хиина дlаотта деза бригадин водрядагlа къахьегача коллективашта, кагирхой хьехамчашта. Хlана аьлча, уж ба къоначa болхлой оагlув хьал а лаьца, бlубенна уж кердача коталонашка кхувлараш.

Атта гlулакх дац тахан хьехамчаша шоашта тlаийцар. Шоай болх бешшехьа шоашта яйсса къахьега, каралаьца професси еза, пук къайленаш тlа-тlа кlоаргагlа йовза lомабу цар керда балха баьхкараш. Цудухьа кагирхой хьехамчаша болхтlа царгара доагlаш дар дlаза хьадеха деза, болхлочун цlера а бlарччача коллектива а сий лакха лоаттадайта деза.

Къона кадраш кийч а еш, уж дlаиийсъяра, болхлой производствах дог лазаш, хlанил хьурмат деш, дика дисциплина йолаш хилийтара дола гlулакх дара мел эшаш дола хьалаш lалашде декхарийла ба предприятей кулгалхой, общественни организацеш, специалисташ, бригадерий советаш, кхыбараш. Къаьстта бокхха лоархlам болаш да къовй болхлой шоаш хьадечун мах бе lомабар. Хадданза царна юкъе кхетама болх бе беза общественни организацеша, кагирхой хьехамчаша.

Бригадашта керте латтараша, къахьегама ветеранаша, хьехамчаша къоначарна юкъе деш мел дола балхаш тlадерзадеь хила деза вай хьамсара Даьке езаш, биза бола патриоташ, башха-дика говзанчаш болаш уж хьалхебара. Цунга хьежжа сий долаш хургба уж коллективе. Хlаьта хьехамчаша дlатьош йола эстафета сий долаш дlахо хьоргьа цар а шоай аргlагlа къона болхлой хьал а кхебаш.

ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдикеи хьадер дукхагIеи хилийта!

ЦА БОЙТАШ ЧУЭЦА БЕРРИГА ХЬУВКЪАМ

«КУРА ХЬАЖКlАШ» ЧУЭЦАШ БОАХК

Грозненски районерча «Советская Россия» яхача колхозе дика кийчо яь дlадолаьд хьажкlаш чуэцара балхаш. Ялата лаьрхlа хьажкlаш 300 гектар я колхозе, хlаьта уж укх шера дика а хьувкъаьй колхолхоша. Хlанзале а 000 тонн хьажкlаш пачахьалкхенга ехкай укхаза. Хаоттам хуьацалуш хилара лерттlа балхаш дlадьхьара дукхьаленаш йой е хадданза хьажкlаш чуэцаш ворхl комбайн йоли колхоза кхаьцна.

Яхье баьннараша юкъе хьалхарча мугlарашка болаш хьабоагlа «Херсонец-200» яхача комбайна тlа болх беш бола Султухановгlар комбайнер Султан цук воl комбайнера гlоича Ваха-Хьажен.

Къаьстта чlоагlа хьинар айдаь къахьегаш ба хьажкlаш йолча хьатта болх беш бола колхозхой lбрагимова Нура, Эдилова Раиса, Кутаева Киса, Ильясов Тонта. Иштта дика къахьегаш, хlара дийна шоай задане тlехкхоачашьеш хьабоагlа укхаза хьажкlаш комбайнашкара къатта хьатlаьккхуьаш а тlехкха цlеогьаь кийчьаьчул тlехьагlа пачlахьалкхенна дlаяла уж Аргунски элеваторе дlаьккхуьаш а йолча транспорта водителаш Солтмурадов Ломlаьлен Мусханов Ломlаьлен.

СУРТАШ ТlА. 1. «Херсонец-200» яхача комбайнаца хьажкlаш чуэцаш бола хьалхалатта комбайнераш Султухановгlар Султан Ваха-Хьажен.

2. Чуэцаш латт хьажкlаш.

В. ЕЛИЗАРОВА сурташ.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ДОШ ЧlОАГlА ДА

Нохч-Гlалгlайчен мехкдаьтта промышленноста 90 шу дузача цlейиа сийленца пакъаьбахара «Хlара балха дийнахьа дисциплина тlехдикен хьадер дукхагlен хилийта!» яхача девизагlа шерра социалистически яхь йоаржаьй «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Бешха-дика къахьегама тоха маш доахача царна цу яхье цигьа сайна массехказа призовой моттигаш хьожаьй. Укх шера цхьоалагlчен шоллагlчен кварталe вlаштта шоаза Ерригсоюзни социалистически яхье шоллагlа моттиг яьккхар «Малгобекнефть» НГДУ коллективо. Хlаьта ворхl бетта баьча балха итогаш йича вай республикерча мехкдаьтта доаларашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхера моттиг а хьожаеш, республикански Сийлен улла тlа йихьо йа.

Нохч-Гlалгlайчен мехкдаьтта промышленноста 90 шу дузача дезача цlейга кхачехьа пачlахьалкхен планагlа лаьрхlачул совгlа 1700 тонн мехкдаьтта дакхха доккхий социалистически декхараш тlайийнадар мехкдаьттахоша. Цхьабакъда, дlабакача ворхl бетта укх декхараш дикна тlехкхоачашдаьд цар, пачахьалкхен планал совгlа 2510 тонн «lаьржа дощув» а доаккхаш. Мехкдаьттахой дезача цlея сийна яьржача социалистически яхье хьалхалаттарех я С. В. Тебоева кулгалдеча мехкдаьттен газа йоахача цхьоалагlча цеха, А. М. Келигов керте латтача мехкдаьтта тlоанашта низ тlа а лоттабеш, хьадоаккха мехкдаьтта дукхагlа хилийтара йолча цеха коллектив, А. М. Албогачиева ремонтно-гlишлой участка коллектив. Цар эттара хьалхарчарца рапорт делар берхl бетта олан кхачашьярах.

Керттерча професcех йолча бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхалаттачарех я цхьоалагlча мехкдаьттен газ йоахача цедера мехкдаьтта доаза мастер М. В. Торин, скважинашта текущи ремонт еча мастер Н. Н. Шмелев, скважинашта капитальни ремонт еча мастер Н. И. Литвинов керте латтача бригадай коллективаш.

«Професcех дикагlвар» яха сийлен цlи а яьккха мехкдаьттен газ йоахача управленерча берригача мехкдаьттахошта хьинаре къахьегарна хьоаккам телаш ба мехкдаьттен газ йоахаш бола операторaш М. Ю. Матиев, Н. А. Гусева, Л. М. Сигева, бурувдеттараш А. Ф. Чуприков, Р. А. Матиков, скважинашта даьтташ кlала ремонт ю оператор М. М. Пешхоев, слесараш В. В. Подгурский, С. П. Чербинцева, М. З. Дзейтов, П. В. Стрельцов, Х. Дзейтов, тепловоза машинист В. В. Мерков, электромонтер М. З. Дударов, сварщик А. А. Яхьяев, кхы дукхабараш а.

Массе а йолча сменашка, участкашка, цехашка, бригадашка дика вlаштlехьъяьккхай социалистически яхь, хан-ханнахьа итогаш ю яхье баьннараша даьхача толамий, къахьегаме эттара дикагlа хьонкамаш даьхераштa материальни моральни поощренеш ю. Цудухьа хадданза социалистически яхье хьалха а латташ, ше пхьайгталагlча пятилетка кхоалагlча шера тlайийна декхараш тlехкхоачашдеш хьайоагlа «Малгобекнефть» НГДУ коллектив.

М. АЛБОГАЧИЕВ, къахьегаш вlаштlехьбаккхара, нормировани яра, алапи далара отдела инженер.

ХЬАЛХЛЕ ДlАХЕЦАРГЬЯЦ

Ала хlама доацаш дика болх бар соахка тха ферма коллективо. Даьхенна шура дlаялара шера пленe дикка тlехкхоачашйир. Цул совгlа, хlара кхоабача lаттагара йоаккхачунга диллача, районa кхьча боахамий доярашa яьккхачул дукхагlа шура яьккхар тха доьяркашa. Оала дика кхетадоре кхы а дукхагlа шура йоаккхаш къахьега тхоай низ болга. Цудухьа шу доалуш лаьрхlа хиначул кхы а доккхагlа социалистически декхараш тlаийцар тха ферма доярката апрель бетта. Дош делар хlара кхоабача lаттагара шера 2500 килограм шура яккха.

Цхьан хана хlара кхоабача lаттагара кхы а дукхагlа шура йоаккхар тха боахаме. Масала, 1970 шера 3063 килограм яьккхар, хlаьта пхоалагlча пятилетке — 2507 килограмм.

Керда декхар тlайийцачул тlехьагlа из кхоачашдар духьа доярашта, скотникашта, ферма доахин лeладеча хlара корпуса юкъе кхы а а шерагlа яхь яьржар. Яхьа итогаш хlара дийнахьа ю. Хlаравe баь болх тlа а язбий массанена гуш йолча моттиге бюллетень хьалтох. Дукхагlа шура яьккхача доярка сийча «молни» арахец. Хьайбашта доакъар дlахецаш йолча комсомолкас Х. Фаргиевас дика чакхдоаьйт из гlулакх хlара дийнахьа. Хlара итт ди даьлча яхьа итогаш ферма коллектива собране юш. Цу собранешка кастта даакъа доацаш хул колхоза председатель Л. П. Ясинецкая, парткома секретарь Н. А. Кузнецов, боахама керттера зоотехник Р. В. Дубинцева.

Собране гучадоах дуалийта гlалаташ, толашагlа бола болхлой хоаста а бещ ахчан премеш тел, хlаьта яхье шоай професcех котало яьккхача хlара сага ахчан премеш совгlа, карара-кара тела Цie вымпеx а лу.

Коллектива а хlара сага а дика хет шоай цlерагlа хоза дош аьлча. Цудухьа яхье хьалхара моттиг яккхар ду из дlакхоачар деш къа а хьет. Масала, берхl бетта хlара кхоабача lаттагара 1736,5 килограмм шура яьккхай тха ферме. Из я соахка цу юкъа яьккха хиначул 127 килограмм дукхагlа.

Кlезиг-дукха дувца безам ба са доьлан леладеча тхоай коллективах. Дикагlа йола балха опыт караерзае, сай балха говзал дlайовзийта безам болаш района дукхача фермашка хиннай со ва колхозе къахьегача 12 шера. Хьайбаш латтача цхьаволча помещене дlачуяьлча, сов бlеха йолаш садаккха йиш йоацаш хьаж латташ хулар. Цудухьа, доакъар мел дика хилча а, из доахана во дуаш хиларах тамаш е езаш дац. Из бахьан долаш вlезага хужар йоаккха шура а. Цудухьа доахан латта моттиг цlена лелае гlерт тхо.

Опытага а, хаьага а дилача йокхагlа я со тхоай корпуса коллективе. Цунна кулгалде оттаьй со. Сона дага а доагlаш мотт хиннаяц доахан чулатта моттиг цlана йоацаш. Хlараннe дика кхетаду шийн декхар. Къахьегама тlера, хьадечох дог лазаш дика доярхаш я тха корпусе масала, Сухорукова Вера, Куртоева Зина, Имакаева Лейла, Вабичева Валентина, Долиева Люба, кхыбараш. Цар хьинаро вlаштlехьдоалийт ферма доярхашта юкъе яьржача яхье цхьатарра баь бетта хьалхара моттигаш яха.

Берхl бетта планагlа 1670 килограмм яккха езача оаха хlара кхоабача lаттагара 2067 килограмм шура яьккхай, хlаьта аз — 2591 килограмм. Колхозе а тха ферме а из эттара лакхагlа хьоккхам ба.

Керда декхараш тlаэцача хана хlара кхоабача lаттагара 2700 килограмм шура яккха дош деннадар аз. Лаьрхlар тlехкхоачаш а деш, хlара кхоабача lаттагара 3000 килограмм шура яккха хьожаргья со.

Сона а са новкъосташта а кхетта оасаре къахьега доккха новкъостал ду скотника Улесов Ивана а цук гlончаша а.

Хlанaчул тlехьагlа а болх молбалийта йиш йолаш дац тхо. Хlана аьлча, тхоал дукха тlехьаюсаш яц ферма кхыча корпусашкара коллективаш. Масала, йоккхагlа йола доярка Мишиева йолча коллективо тхол 97 килограмм мара кlезигагlа шура яьккханзар хlара кхоабача lаттагара.

Лоацца аьлча, тхоай низ дlакхоачар дергда оаха хьалхле дlа ца ялара.

З. ФАРГИЕВА, Сунженски района Цlеча Эсара цlерагlча колхоза № 1 йолча шурий ферма йоккхагlа йола доярка.

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО

КПСС ЦК Политбюро аргlанарча заседане хьежай СССР мехкдаьттан газовни промышленноста предприятеш хьаьлъяра Министерства СССР газовни промышленноста Министерствaи оттаьча мощностага кхоачаш Уренгой — Помары — Ужгород яха газопровод эксплуатаце хана хьалха дlаялара хьакъехьа баьча хоамага. Дуьен практике шеслана кхьйоацац йола из инженерно-технически сооружени йиллача ханал ялх бутт хьалха дlаяллар бокхха экономически политически лоархlам болаш хlама да, эзараш йолча къахьегама коллективаша яьккха lалаьмате йокха котало я, парте XXVI съезда довгорa энергетически комплекс дlахо дегlайоалара. Советски Союза Энергетически программа кхоачашъяра йола решенеш чакхъяхара юкъе диьа цар хьадда хlама да.

Цул тlехьагlа КПСС ЦК Политбюро дийцар социалистически яхьа итогаш яра практика эргаьнкха тоаяра а пига котало яьккхараштa совгlаташ телара а хьакъехьара дош. Цу даькъе партийни, советски, профсоюзни, комсомольски, боахама органашa дикка дукха болх бу, хьинаре гlо ду наькъа творчески инициатива дегlайоалара, шерра яхь йоаржара.

Цунца цхьана социалистически яхьа дукхача торонех хlаьа а биззa пайда эцац деррига хьонкамашта планаши декхараши кхоачашде къахьегамхой оарцагlбахара. Массанехьа эшшача тайпара теркалдац производство дегlайоалара, къахьегам вlаштlехьбаккхарен цуна стимулировани ярен бригадни форма йоаржаярца дузадена керда де дезараши хьалаши. Яхь вlаштlехьйоаккхараша каст-каста бlаргlалзара юалийт шоашкара доагlар дизаи дlа а луш къахьегаш йоаца коллективаша болхлойи, юкъера лаьрхlача хьехулаш долча хьоккамех кхоачам бу. Яхьа итогаш еча хана масса хана доагlаш дар хьадехац, хьалхалатта болхлой материальни моральни хоастабара йолаш йолча торонех кхоачам боллаш пайда эцац.

КПСС ЦК Политбюро белгалдаьккхад социалистически яхь вlаштlехьйоаккхилга тоаде дезаш хилар, пхьайтталагlча пятилетка занеш толаме кхоачашъяра тlехьа лоаттабеча къовсамера цун действенность лакхъе, итогаш ярен яхье котало яьккхараштa совгlаташ теларен практика эргаьнкха тоаяра, цу гlулакха юкъе доллаш дола кхоачамбоацараш дlадакара доагlар де дезаш хилар. Белгалдаьккхад яхь лелаерий керттера теркам къахьегама оасарле лакхъелга сихдара, продукце дикал лаккхъяра, производства боараш айбара, договорех занехх йола постаакаш кхоачашъяра, дикагlча тайпара производственни мощностех пайда эцара, материальни къахьегамен ресурсаш кхоара. lилма-техническа прогрессаз карагlдаьнкараш производствaна юкъедоладара, дисциплина чlоагlъяра тlаберзабе безаш хилар. Белгалдаьд социалистически декхараш кийчдарен яхьа итогаш еча хана къахьегама коллективай лоархlам дlахо лакхбар, хьалхалатта опыт хьаллацари дlайоаржаяри, кхетам балара болча социалистически яхьа низах кхы а шерагlа пайда эцар лоархlаме дола.

КПСС ЦК Политбюро хьежай городаш Москвaи Ленинграда комплексни экономически социальни дегlайоалара, планировани елла дlахо эргадьякхча тоадира хьакъехьарча парте Московски Ленинградски горкомий предложенешка. Цу дешах тlайийцача КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи соцам тlа лаьрхlа да Москвaи Ленинградеи территоре тlара боахама доаьош вlаши тардуш вlаши дузаденнеи дегlадоаладара бола министерствай, ведомствай, городской Советий исполкомий бехкташкаи лакхбелга, общественни производства эффективность лакхъелга, къахьегамен кхьйолчеи ресурсех кхы а дикагlа пайда эцилга. Халкъа эша товараш хьаделта городской гlирсаш хьалдеча комплексность lалашъелга вlаштlехьдаккхара, капитальни вложенешеи гlишлои-монтажни балхаштеи планировани яра, къахьегама коллективаш раьза а йолаш предприятейи организацейи экономически стимулироване фондех дола даакъа кхоачашъе яа хьатlаэтта йола Москвaи Ленинградеи проблемаш къоастаяра юкъеоазара йола Мосгорисполкомеи Ленгорисполкомеи полномочеш шерьяьй.

КПСС ЦК Политбюрос йийца а йийца могаьй новкъост Н. А. Тихонов ФРГ федеральни банка президентана К. О. Пелена цхьана шин мехка юкъера торгово-экономически гlулакхаш дегlадоаладара дешаш дувцаш хиннача вlашагlкхетара итогаш.

Политбюрос могаьй новкъоста Г. А. Алиевс США юрта боахама министраца Дж. Блоккеа даьча къамаьла итогаш. Ла а дийгlа могаьй Канада парламентски делегацеца яьча беседа хьакъехьа новкъоста М. С. Горбачева яь информаци.

КПСС ЦК Политбюро заседане дийцад чурча мехара, вежарашка йолча социалистически пачхьалкхенашa цхьана леладу гlулакхаш кlоаргдара, Советски Союзо арахьара машар безара политика лелаяра цхьалола кхы дешаш.

Нов. С. М. МАГОМАДОВНА НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Дукхача шерашка партийни советски органашка берката болх бараха вьча дийнахьа дека шовзткъеи итт шу дизарца дувзаденнеи Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Магомадов** Саид Магомадовна — къахьегама йолча Нохч-Гlалгlай АССР Пачхьалкхен комитета председатела.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

гор. Грозный,
1983 шу. 9 сентябрь.

ПРОПАГАНДИСТАШ КИЙЧБАР

КПСС обкома политически дешара Цlагlа болх дlаболабаьб интернациональни кхетам балара проблемаш lомаеча партийни комсомольски дешара пропагандистий шин кlира лаьрхlача республикански курсаша.

Дешача хана пропагандисташа марксистско-ленински теорех, КПСС политикаи идеологически балхеи актуальни дешаех, дешара курсий керттерча проблемех, партийни дешара методика дешаех йолча лекцешка ладувгlаргда, семинарски занятешка даакъа лоацаргда.

Курсаш хьайийллар КПСС обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе нов. А. И. Тапитовс.

• ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

КОММУНИСТИЙ ДЕНАЛИ БЕХКТОКХАМИ АЙБЕ

«Грознефть» объединене чIоагIъенна къахьегама традицеш йолча, шийна балха декхарех дика къамаьхал йоалаш лоархIачарех я «Октябрьнефть» НГДУ. Цунна тешал ду районий а республикански а социалистически яхье дахьа ца Iеш, Еррисоюзни яхье а укх карарча шера цар коллективо призови моттигаш яьна хиларо. Иштта, укх шера хьалхарча ах юкъа баьча балха итогаш йича СССР мехкадьтта доаккхача промышленноста министерстве гIолла хьалхара моттиг хьожайир царна. Боахама организаторски, политически декхараш кхоачашдеча доагIаш дола даакъа юкъеккхьаш еррига балха участкашка дIа-юха хьоадабь шоай авангарди лоархIам кхоачашбеш ба дукха дукхагIа бола коммунисташ.

Цар, хIаьта укхаза болх беш ва 305 КПСС члени 12 кандидати, балха а, общественни вахаре а лоаца даакъа доккхагIа хилийтара, управлене парторганизаце а цехови организацей а денал айдара хетаь яр укх деношка хиннача отчетно-хоржамий собране партнома секретара М. Л. Завьялова шоаш шера баьча балхах лаьца яь доклад а цул тIехьагIа из юкъаш коммунисташа даь къамаьлаш а.

Управлене партийни комитет латт 9 цехови организацехи 9 партгруппахи. Царга ерригнешка шоай подразделенешка цхьоагIо йолаш болх байтара шийн балха перспективни хIара декхарей балха планаш лохерча звеньяшкарча дIайовзийтьлга, уж оттаплехьа цу хьанъехьа царна хетараш теркалделга Iалашдеш хьвенай партийни организаци. Шера кхойтта юкъара собраш яьй цо, царех 3 гучахьара а йолаш.

Хьожаргда вай фу тайпара практика чIоагIъеннай коллективе собранеш кийчъярен чакхъяхарен даькъе, хIана аьлча, хIара денна беш бола болх ца лаьрхIача дукхагIча даькъе парте членийн кандидатийн хьинар айдара аггара дукхагIа кличин еш яра уж йоландаь. Уж цехови организацешка миш та кийчъю хьожаш тIахьожам лоаттабеш хиннай партком. Царех цхьаьраш чакхйоахача хана даакъа лоацаш хиннаб партконга членаш, цу гIулакхо гIо дора лохерча звеньяшка латта хьалаш дикагIа довзийта, коммунисташа дIадехараш, царна хетараш дикагIа теркалде.

Цу даькъе парткомо даьчул бе боагIа мах бе боагIа. бакъда, собране кхьйола факташ а йийцар. Цо лоаттабаь тIахьожам массанахьа дIакхоачаш хиннабец. Иштта укхаза къамаьл деш хиннача ЖКХ вокккхагIволча инженера Н. И. Скородумова белгалдаьккхар, Октябрьски района лакхе уллача моттиге бахача наьха цIеноех ахангера дIаккоачараш вочча хьале хилар, царна капитальни яр меттел, текущи ремонт яра а эша материал кхоачамболлаш ца лоаттвелга наьха вахара, салоIама хьалаш тоадар управлене аппарато а партийни комитето а хайра теркал ца делга.

Вехк баьккхар НГДУ кулгалхой, парткома членаш шоай организаце боагIаш ца хиларах. ХIаьта укхаза къахьегачарна юкъе социалистически яхь вIалла вIаштIехьъьккхаьц ала йиш я. лоха я производственни а къахьегама е дисциплина. цу даькъе коммунистий яр а. Цу дерригне дIадех партхоматгара цар балха гIулакхаш кIоарга тохкилга, практически новкъостал делга.

Еррига хьайийцача 50 общественни организации формировени я НГДУ вIашагIъелла. ХIаьта царех дукхагIъяраш шоай болх талмаста беш йолга белгалдаьккхар собране. Ма дарра аьлча, «пассив» хIана а йоккха я. ХIана а Iемабац укхаза болх хIара коммунистага дIакхоачаш бе, уж вахаре денале никъ лувцаш хулга Iалашбе. Царна юкъе болаш ба шоашкара ледарло гойтараш меттел, дисциплина телхераш а.

Отчетни юкъа парткомо 53 заседани яьй. Цига дийцад организационно-партийни, идеологически, производственни декхарашца дувзадена шин бIаь совгIа дош. Уж къестадеча хана хьек партийни актив. Заседане дувца дешаш кийчдеча хьинаре даакъа лоацаш хиннаб коммунисташ ии, Бреславский, Скородумов, Мальцев, Пересунько, Тавасиева кхыбараш. Царех цхьадараш хьоахадергда вай: «КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеш кхоачашьелга вIаштIехьдаккхарах», «Комсомольски организаце балхах», «Депутатски группа шийн декхараш кхоачашдарах», «Халкъа тIахьожама керттерча группа балхах» и. кх. дI.

Коммунистий бехктокхам айбара, уж шоай гIулакхах дог-лазаш хулга Iалашдара пайдане форма собранешкей заседанешкей цар отчеташка ладувгIар. Алхха цхьан шера шоаш КПСС Устави балла декхари кхоачашдарах коммунисташта хьалхашка жоп душ хиннаб НГДУ начальника заместителаш ии. Постельний, Магомадов, начальник Мальцев, дукхагIйолча отделий начальникаш, керттера специалисташ, подразделеней кулгалхойи партбюрой секретараш.

Укх тIеххьарча хана парткомо, цехови организацешка белггала болх баьб собранешка, заседанешка тIанйю решенеш кхоачашъяра. Укхал хьалха дIадаха хоржамаш хинначул тIехьагIа, хьем ца беш, коммунисташа еппа предложенеш, критически замечанеш кхоачашъяра администраценa цхьана мероприятеш оттаьяр. Уж кхоачашъелга цар шоай теркаме ледадьд оалилга я. хIана аьлча, тIанйцача 30 предложенеех 24 хIанзале чакхъяьккхай, вожаш кхоачашъяра дикка ха а кхоачамаш а эшаш хиларца тIахьожама кIала латташ я. Ма дарра аьлча, уж капитальни гIирсаш хIалдарца, наьха вахара хьалаш тоадарца юкъаенна я. Шозза шоаш летIанйнар кхоачашдарах лаьца хоам баьб парткомо коммунисташна. НГДУ оттаьй цхьайтталагIча питилетке а 2000 шу хьатIаккхачалца а коллектива социально дегIайоалаяра йола план. Из дийна да, бакъда, из кхоачашъелга хила ма доагIаре латт ала гаьна да. Цу гIулакха администрацеца а профсоюзни комитетаца цхьана дукхагIа йоаккхо яьча бакъахьа хургда парткомо. Из дош шоай юкъарча собране хоадам боллаш лийша а дийца, хьадда гIулакхаш белгалдаьхача, цу даькъе цIенхаштта тIахьожам оттабича бакъахьа хургда. НГДУ начальника М. В. Мальцева, кхыча коммунисташа ма аллара, цу хьакъехьара цехови организацей, партгруппай денал айде, цигарча коммунистий бехктокхам лакхбе боагIа парткомо.

Цхьан шера 30 сег парте хьайийцав укхаза. 12 кандидатски стаж йоаккхаш ва. Къона коммунисташ политдешара юкъеэзаб, дукхабараштa цхьацца партийни гIулакхаш тIадехк. ХIаьта а вала йиш яц царца беш бола болх цхьан кога тIа баьнинa хьдда лостам болаш ледабу, аьнна. Къаьстта чIоагIа йоакхо е езаш хIама да кандидатски стаж йоаккхаш бараш общественни балхах чамбенна хургболаш. боккхагIчар уж даим шоай теркаме лоаттабар. Цу даькъе парткомо кхоачам болаш болх бац, аьлар парте ветерана А. Ф. Гордеева. Цхьабола кандидаташ парте фу гIулакха баха гIерт-хьогI аьнна хет цар балха а общественни вахаре а хьинарца гойтилга теркалдича. КПСС членалла кандидаташ барий отчеташка ладувгIар нагахьа мара деш дац укхаза.

Кагирхой, комсомольций балха а вахара а гIулакхий цхьайолча цехови парторганизацешa е йоагIа терко ца елга хьахьекхар НГДУ комсомола комитета секретара С. А. Лычагина а. Натальа санна цхьаболча партбюрой секретарашка «Малов дукха ха йоацаш шуй комсомольски организаце секретаралла хержар? аьнна, хаттар оттадича, шоай кагирхой вожака цIи яккха цо могараш а кийслу».

Коммунистий, шеррача къахьегамхой хьинар айдара, производствана доал деча цар лоаца даакъа доккхагIа хилийтара аьттув боалийташ я даим болх беш йола производственни совещанеш. Цига вIашагIккхетачарна юкъе 60 процент бераш боллой бале а царех цига хьинаре даакъа лоацар хIара вIаьлагIа вар мара вац. Цу тайпара дар ала мегаргда кхьча общественни организацешта юкъебоагIарех а. цудухьа цар цига беча балхах хьахур а цунга хьежжа мара дац. ТIаккха къахьегача метте а иштта мара тьоххам гойташ бац уж. ХIаьта цкъаза дисциплина телхаер, харцахьваьнар шоашта гуше а, хIама тонахьа доацаш санна тIехьабаьле дIаболлаш а хул уж, яхаш белгалдоахар доклада тIа.

Лакхе дийцача дерригне хьагойт шийн беррига коммунистий бехктокхам айбе парткома хIана а карагI ца даьлилга. Дисциплина телхаечарна юкъе а кийслу коммунисташ, цу цIераца тарлургдеца гIулакхаш ледераш а болаш ба царца. Цу дерригне хьахьоих коллективе хIано а нравственни кхетам лувга доагIача боараме ца латтилга, хIаьта цох лаьца доклада тIа а хаьдда аьннадацар, хила йоагIаш йола факташ ацар.

Собране белгалдоахар, собранеш коммунисташ кIезига тIаболаш чакхъювал, яхаш. юкъера лаьрхIача 80 процент. Цу даькъера коммунистий дисциплина дикка айс йоагIилга хьахьекхар цар отчетно-хоржамий собране а. Гуш дар цхьабола коммунисташ шоай декхар ваносаш дIаелча доалаш да аьнна хеташ болга.

БIарча хьайийцача собраш шерга критика а самокритика а йолаш чакхъяьлар. ХIаьта цига къамаьлаш даьчар хьахьекхар шоаш коллектива гIулакхаш тоадара чIоагIа хьапитдолаш хилар. ХIана керттера дар да, коммунистий санхетам айбергболаш, хьинар хьоадергдола балха формашк метедаш юкъехувлаш, организационни а кхетам балара а балха тIа хьдда система хьаяра тIагIертта къахьегар. Из деча дукхагIа кег-гIортилга е йоагIа шоай балха тIа йолча дикача опытах, из шерагIа йоархаьара. Пайдане хургда аьнна хет № 1 сагна йолча цеха опыта обобщени йича, церна нарагIдаьннар шерра дIадовзийтача.

Хержар 11 саьгах латта партком. секретаралла юха М. Л. Заьялов хержар.

С. МАЙСИГОВ.

САГИ ЗАКОНИ

КЪОНА ИНСПЕКТОР

Iальмате дукха машинаш лел Грозне улицашка гIолла. Транспорт ца хилча цхьанкха хIама кхоачашдулургдийхьогI аьнна хет тахан. ВIалла-миштa хургдар а хан вахар машинаш еца. Шеко яц, цар мах боь варгвац, бакъда, царна тIагIоала дукха проблемаш а отт. ХIаьта керттера яр я улицаш тIарча лелам лерттIа вIаштIехьбаккхар. Цу гIулакха бехктокхаме я ГАИ. Тахан транспорт санна эшаш я госавтоинспекци а. Цар Iалашду улицаш тIарча лелама лостам. Денна а буса а, хоттама хьалаш моллагIа дале а фе ха тIа латт ГАИ инспектораш.

Бопхоев Султана Висангири хьалхийнача дезала вахар айхха дувзаденнад транспортаца. Цуи вежарий болх беш ба — ТIахIир, Сунженски автостанце контролер, Мусаи ИсмаIали — Назрановски АТП водителаш, Вахи — ГАИ инспектор. Иштта инспектор ва Висангира а.

Даьхена хьалхашкара пара кхоачашдаь эсарера цIавеча Назрана болх беш хилар запаса вокккхагIа вола сержант. Укхаза хилар цох КПСС член а.

Парте Назрановски райкомо милице балха хьожавир къона коммунист. Из дешавода милице республикански школе. Укхаза хургволча инспекторо Iомаду спецпредметаш, къаьстта хоалу мел бехктокхаме ба шийн хургбола болх.

Тахан Висангири 5-ча посте транспорта лелама тIахьожам лоаттабеш ва. Из Iалаьмате бехктокхаме участок я. Грозне Ленина проспекта тIа улувре цуи хьа тIа оттача улицашка гIолла наькъа лелама бокъонаш ца телхаийтар тIадилад вокккхагIа волча сержантан цун новкъосташтеи.

Цхьа, инспекторо зийра 34—57 ЧИВ номер йолча пассажирски автобуса водителла машина гIожа лехкилга.

Бопхоева содае велар автобус. бакъда, водитела укхо яхар ца а деш, ихь а чIоагIагIа газ елар. Укхо леладер вIаштIехьа дац, — аьлар дагахьа инспектора, — из фуннагIа даь а юхатоханза варгвац. Сиха, шийн мотоцикла тIа а хайна тIехьа вахар из варушитела. Войнова посене кхьчер уж автобус ца социш. хIаьта укхаза инспектора каьлар цунна тIакхе. Цуи водитель хиннавар Чечингстройтранспорта пассажирски управленера В. Смирнов. Из мерна веха хиннавар. Цудухьа шин шера машина лелаяра бокъонах ваьккхар из.

Гетара чура вахна проспекте гIолла 55—67 ЧИП номер йола «Москвич» лехкаш вар Зелимханов. Шийга инспектора сапа аьнна, сигнал елча, кIалхарвала дагахьа дIайиккхар. Бакъда, гаьна валанзар. Из а хиннавар дикка малара кеп хинна. Цунгара машина лехкара бокъонаш дIаьльхай.

ЧIоагIа чоалхане ба инспектора болх. Мишхала зиртал кхачалца ха еза лелама бокъонаш, транспортни устройствай технически характеристикаш, социалистически законность, нахаца къамаьл де. Цул совгIа, хийла маькарел а денал а эшаш хул. Ала мегаргда из дерригага вокккхагIа вола сержант долаш ва аьнна. ХIаьта ца хорш хьахьеха улув новкъостий а ба. Дикка гIо ду къоначa инспектора вокккхагIа волча милице лейтенанта нов. Дохшукаева, лейтенанта нов. Загаева, иштта балха йоккха опыт йолча кхыча новкъосташа а.

А. ПЬЯНИКОВ,
тха штате воаца корреспондент.
И. Плиева сурта тIа В. Бопхоев.

КЪАХЬЕГАМА ХЬАКЪЕХЬАРА ЗАКОН КХОАЧАШДЕ

РСФСР КЗОТа 35 статьяс бокъо лац администраце инициативагIа профсоюза фабричий, заводской, моттигера комитет раьза йоацаш къахьегама договор толхаде. Предприятей, учрежденей, организацей кулгалхоша законо дIадехаш дола из хIама кхоачашца деш моттигаш дукха хул.

Иштта, Алханчуртски республикашта юкъерча обводнительно-оросительни система управлене начальника новкъоста Н. А. Абадиева 1983 шера 15 июле приказ а теха, РСФСР КЗОТа 33 статьяй 3 пунктах, шийн должноста хила ма веззара вац аьнна, балхара дIаваьккхав инженер М. С. Гончаров. Из дIаваьккхав закон толхо а даь, профсоюзни комитет раьза йоацашехьа: АМООС начальника къахьегама хьакъехьара законодательство иштта толхадаргIа Гончарова прогул яй бIарчача бетта. Из шийн балха юхаоттаваь.

ВЦСПС 1965 шера 8 январе баьча шийн сощам тIа белгалдаьккхад фабзавкома заседани законах хила йоагIIача бесса ниисса лоархIийла, ма гахьа санна цига цун членех ихо даакъа дича шин даакъа тIахипадале аьнна. Решенеш тIанйю дукхагIа бараша раьза болаш кулгаш хьалъайдой. Дувцаш долча деша да тIахиланза варгвац, натахьа из ше тIавоаеаш дош дувцийта раьза хинавеце.

Кулгалхочо хьалхагIа сага балхара дIаваккхарах приказ а техе, цул тIехьагIа профсоюзни комитетага цу гIулакха раьза хила яхаш моттигаш а хул. Цхьабакъда, лакхе бийца сощам хилар бахьан долаш, цу хьакъехьара кулгалхочо ду дехар дIатIаэца а дувца а бокъо яц профсоюза. Нагахьа санна профком саг дIаваккхийта раьза ца хуле, цо яь решени обжаловани е йиш йолаш а яц.

РСФСР КЗОТа 33 статья тIа бокъо еннац администраце инициативагIа саг пакогаш волча е отпускаx волча хана из балхара дIаваккха. Законо дIадехаш дола уж хIамаш, хетаргахьа, къаьгга а кхетадулургдолаш а да, амма цхьабола кулгалхой уж лоархIаш а теркалдеш а бац.

Назрановски мельзаводе воккхагIа йола экономист хиннай З. Т. Котикова. 1983 шера 6 январе, директора приказ а теха, сокращенех дIаяьккхай из балхара. ДIаяьккхай бер цамогаш хиларагIа бюллетень а йолаш из нIагIа хиннача хана. Котикова балха юхаоттаьй, бокъо йоацаш из дIаяьккха хIилар бахьан долаш, хIаьта балха йоацаш цо яьккхача хана доагIаш хинна алапи дIа а дешад.

ЗаконагIа ваккха бокъо йоацашехьа дIаваьккха саг РСФСР КЗОТа 214 статьях балха юха оттавеш, решени а йий хьадсаккха балха воацаш якиха нийзача хана цунна доагIаш дола алапи, амма из кхаь бетта доагIачул тIех далла йиш яц. Нагахьа санна суда е профкома решени ханнаьа кхоачашъяь ецс, саго балха воацаш мел яьккхача хана доагIаш хинна алапи дизза хьадоаких цунна. ХIаьта балха юхаоттаваьча сага цо балха воацаш яьккхача хана доагIаш хинна алапи дIадаларгIа предприятена хула зе РСФСР КЗОТа 215 статьята хьежжа суде гIолла цу гIулакха бехке волча кулгалхочун чотах меттаоттаде йиш я.

Хоаш долча тайпара, къахьегама хьакъехьарча законодательства бокъо лац саго нарушени ль ялх бутт баьначул тIехьагIен из къалта гучадаьнна бутт баьначул тIехьагIен цу сага дисциплинарни наказани е. Практике моттигаш хул уж указани кхоачашъ ца еш.

Балхара дIаваьккха саг юхаоттаварах доля дош дувцаш профсоюзни комитетни суди декхарийла я балхахочо дисциплинарни взыскани кийса ль хиннай-ханнац бокъонца тахка.

Иштта, Х. Д. Гелисхановас ше балха юхаоттанйтара хьакъехьа Назрановски автотранспортни предприятета еш хиннача искага хьожаш суда гучадаьлар Гелисхановайна хьалхагIа шиъ дисциплинарни взыскани ль хинна хилар: 1981 шера 20 июле № 55 йолча приказах строги выговори 1982 шера 4 ноябре № 235 йолча приказах, тIехьара предупреждени а еш, строги выговори. Шаккхе а взыскани закон телха а деш ль хиннияр: хьалхаръяр Гелисханова дикретни отпускаx йолаша шоллагIъяр нарушени льата гучадаьнна бутт баьначул тIехьагIен. Гелисхановас уж нарушенеш бокъонца ль хинна йоллашехьа дисциплинарни взысканеш харцахьа яьргаш лаьрхIад, уж закон телха а деш ль хиларагIа. Из балха юхаоттаяьй.

Бокъо йоацаш балхахо балхара дIаваккхаро а е ца йоагIаш дисциплинарни взыскани яро а цу сага дега чов а. цуи делла халахетар а ду. Духьдухьача инстанцешка уха лоткъамаш соадоах, кулгалхочун сий лоxду. Из дерригa хIама ца хилийта йиш я. нагахьа санна къахьегама хьакъехьара законаш нийса кхоачашдой.

А. САДЫКОВ,
Назрановски района халкъа суда судахо.

БЕХКЕЧУНГА ТАКХИЙТА ЗЕ

Мишта оттабу советски законаша материальни зе дарах бола бехктохкам?

Къахьегама декхараш кхоачашдеш шийн бехках болхлочо, гIулакхерча сага предприятена, учрежденена, организаценa даь зе юхаметтаоттаду цун чотах, бакъда цун алапен кхоалагIдолча даакъал совгIа доацаш. Иштта моттиг нийсъелча зе юхаметтаоттаду предприяте, учреждене администраце аларца, балхахочун алапе тIара ахча кIалсоцадарца. Дал зе гучадаьнна шин кIира далалехьа администраце из юхаметтаоттаде ала деза, хIаьта кхоачашде деза балхахочун из дIахайта ворхI ди даьначул тIехьагIа. Нагахьа санна балхахо раьза вецe ахча кIалсоцадара е цун боарамца, цун закленех из дош къастаду халкъа судо.

Болхлошта сов ахча яздеш, маьхаленашта лерттIа доал а учет а ца еш, простояш ца хилийтар, къоал ца дайтар, материальни маьхаленаш хIалак ца йитар лерттIа Iалашца деш зе хилийта предприятей, учрежденей, организацей кулгалхой, цар заместителаш, структурни подразделеней кулгалхой, цар заместителаш материальни бехктокхаме оз. Бетта доагIача алапега кхачалца ахча кIалсоцаду цар.

Бокъо йоацаш шо балхара дIаваьккхача е кхычахьа кIелнагIа алапи доагIача балха тIа хьожавьча хана балхахочо ца йоалаш яьча прогулах хинна зе таккхар тIадуж из балхара дIаваьккхача гIулакхерча сага. ХIаьта цунна 3 бетта доагIачa алапега кхачалца ахча социде йиш я. Из соцаду судо шийна харца е прокурора искаx.

Нагахьа санна балхахочун маьхаленаш дIаелча, цунца материальни бизза бехктохкамах кайд оттайой хинна зе цо дизза юхаметтаоттаду, иштта хул нагахьа балхахочоа ледае дIаенна материалаш, инструмент, кхьйола хIамаш цо лаьрхIа е корта бохабу малар мерна воха волаш йохайой. Зе токхийт администраце халкъа суде иск яларца. Бакъда, бехкевар ше даьр харцахьа долга кхетадеш зе тIаккха кийча вале из дош суде дихьа дац аьнна хIама а дац.

Колхозни имущество телхайта, хIалакъяйта, йоайита колхоза членаш, шоай лоIамагIа, шоашта болча пайдана колхоза тракторaш, автомобилаш, юртбоахама машинаш, болх байташ хьайбаш леладьраш декхарийла ба колхоза даь зе юхаметтаоттаде. ХIаьта цун боарам къоастабу колхоза правлене, токхийт лакхе йийцача правилех.

Материальни маьхаленашта ахча къоалдарах е кхыдола зе дарах йола материалаш кийч ю керттера бухгалтераш, специалисташ, нагахь санна уж судебни е следственни органашка дIала езий уж ханнахьа дIалара тIахьожам а лоаттабу.

Мишта кхоачашду из лакхе дийцар? Шалжиски района массехк колхозий, совхозий кулгалхой, бухгалтерски аппарата болх тахкар оаха. Боахамашка лерттIа терко яц даьзе. цуи бехке бараш ханнахьа гучабахара, из царга такхийтара.

Иштта, Ленина цIерагIа колхозе 1979 шера ма доажадеш болча ВлиевгIар болх техкача гучадаьннадар 1856 сома маьха ма эшаш хилар. Амма хиннaчун бахьанаш техка дац, из дош правлене дийцад. 1,5 шу даьлча, хIаьта даь зе тахан а тIехьа юхаметтаоттадаьдац. Цу боахаме хартарча шера 6 бетта списани яьй 66 эзар сома, начет яьй 6 эзар сома, баьнда техкар 776 сом мара дац.

Боахамашка ледара латт хьайбаш доврах хинна зе такхийтара гIулакх. Номер 200 йолча форма актах списани ю дайначa хьайбашта. Кхы цхьанкха документ дац. Бехкечаргара объяснени яхац, тахкац хьайбаш довра бахьанаш, кхьметтел дайна хьайбаш миссел кхаьккхий. ЦIонаш хьечудехначий а хьежац. Даь зе бехкечарга такхийтац. Масала, «Червленский» колхоза правлене шийн 6 заседане списани яьй 2166 устагIа, алхха цхьан заседане мара дийцадац цхьадолча даьнъе зе такхийтарах дола дош.

Колхозий, совхозий довнъарцо кхоабаш да чабаний, скотникий доалахьара хьайбаш. Цу гIулакхо дикка зе ду боахамашта. ДукхагIча даькъе из зе ца токхаш дус. ХIаьта наьха доалахьерча хьайбаша дучa доакъарах ахча бутт балалехьа е Iи чакхдалалехьа дIатакхийта деза.

Цхьаболча механизатораша шоашта болча пайдана шоай лоIамагIа автомашинаш, тракторaш, кхьйола юртбоахама техника лелаярах хинна зе такхийта моттигаш яц боахамашка.

Кулгалхочунгара, гара законо дIадех даь зе такхийтарах йола искови заявлени лоацпача хан-юкъа халкъа керттерча бухгалтерсуде дIаялар. Бакъда, дукхагIча хана из заявлени прокуратуре е чурча гIулакхий отделе йохийт. ХIаьта царга а материалаш яьта йиш я. нагахьа санна цу дахча зулама белгалонаш хьдда белгалъяхьа яле.

Республика боахамий кулгалхоша, бухгалтерски аппарата тоаде деза халкъа рузкъа хьурмат делга, кхоссбелга.

Бехкечунга такхийта деза паччахьаликенка хинна материальни зе. Из дIадех законо.

А. МОРОЗОВ,
НГIАССР прокурора хьалхара заместитель.

СЭВ: ИНТЕГРАЦИ ЛЕЛАШ Я

РОБОТ ЮРТА КХАЧА КИЙЧЛУ

Бовлаш-бовлаш производствана «роботизаци» яр, «роботостроение», «робототехника» яхача дешашка бовлаш латт нах. Фантастика дунен тIара баьнна эггара хьалха цуй къахьегама гIулакхашца дувзаденнача даьнъа чу доалаш сага реальни вахара чубоалаш латт инженерни уйлай из лостам. Массеха социалистически мехка тIеххьарча партийни съездий решенешка хьежжа карарча пятилетке кхоачашъеш я промышленни роботаш хьаярен царех пайда эцарен программаш. ЛаьрхIа да, дерригаш хьайийцача СЭВ членаш долча мехкашка 1990 шу хьатIаккхоачаш 200 эзар робот хилийта.

«Промышленни роботаш» яха цIи ше царех пайда ийбу масштаб йокиха хиларца ювзаенна я: цар гIулакх дергда кузнечно-прессови, литейни, сварочни, метала тедача, басар хьекхача, кхыча оборудованена. Долче, промышленни предприятеш я а я хург а я роботаш эггара дукхагIа юкъенхувлаш йола моттигаш. Из дувзаденна да, уж юкъехувлар производственни прогресса эггара эффективнегIа бола а, хIаьта цкъаза духхьал цаI мара боаца а никъ хиларца. Цо йиш хулийт дилла а цхьан тайпара бола квалификаци лоха йола къахьегам геттара кIезигбе, тоъаш йоацача наьха резерваштa компенсаци е, вIийлен тIарча технически оборудованех пайда эцара боараш лакхбе, производствана комплексни автоматизаци ярга довла.

Амма духхьал уж проблемаш кхы кIезигагIа йоацаш. цхьацццайолча моттигашка дукхагIча боараме а, актуальни я юрта боахама а. Къахьегама чулоацами хьалаш овлангара тоа а деш производствана интенсификаци яр агропромышленни комплекс дегIаахара а. долче, социализма мехкашка бахача беррагача наьха вахара хьал тоадара а хилийта ярийоаца предпосылка я юрта боахаме а. Цудухьа, цу даькъера дуненай опыт кIезига яле а, СЭВ начахьалкхенаш юртбоахама роботаш хьаяра денашта хьинаре разработка е йоланенай, бувлаш-бувлаш гучабувлаш латт занаечинаш а. Уж латт эггара хьалха производства индустриальни технологех пайда ийбеча юртбоахама предприятеех, юртбоахама техникана ремонт еча кхыдола гIулакхаш дечеи, агрохимически гIулакхаш деча предприятеш.

Агропромышленни комплексан эн дерригача ноахалех йола роботаш: хьалхарьяр (цхьатарра йола операцеш еча кулгаца беш хинна болх беш йола манипулятор), шолагIъяр («бIаргкулг» яхача тайпара йола манипулятор), кхоалагIъяр (интеллектуальни средствашта имитаци яра йола технически средствааш йола роботаш).

Саго деча гIулакхашца имитаци эггара дикагIа «иолуш» уж хиларагIа юрта боахама къаьстта хиланза ярийоацаш я шолагIчеи кхоалагIчен ноахалий роботаш. Садоаллаш доацача хIамашца меттел, баьцовгIашеи хьайбашцеи бувлаш а доаттабеш программеи балха режими хьалхе а къоастаг массаза а вIаштIехьдоацача балха духь-дукьача гонахьенашка функционировани а еш, дукхача параметрашка диллача шоай промышленни вежарел тIех хила еза уж. Цу гIулакхо чоалхане дерзаду царна разработка елга а уж производствана чухьояга а. ХIаьта а юртбоахама роботаш хьаяра разработкаш уттаяр СЭВ цхьаболча мехкашка, къаьстта Советски Союзеи Германски Демократически Республикеи карагIдаьннараш догдоахилга йолаш да.

Масала, советски юртбоахама робот (модель МАР-1) сага дарех тарра лелаш ши «кулг» а долаш я. Шинна а «кулгаша» 150 килограммага кхоачаш дозал дола мухь хьалхьайлургба робота. Цун «дIелга ша» шеррача боараме тIахьожам лоаттабу хIама тоIадара низа, гонаьарча гоч температура, тIоадала, кхыча параметрашта регистраци ю. Робота могаргда микроклимата регулировани ен ферма помещенешка дезинфекци ен, кхьметтел хьакхий малара тIоа мел сома ба а къоастал цунга. Лоацца аьлча, цо кхоачашъеча операцей диапазон геттара шера я. МАР-1 конструкци агрегатни принципах оттаь я, цо йиш хулийт эксплуатаци еш латташ талха моттиг нийслой из е воож уаед башха хала довцаш а сихха а хувца.

Советски специалисташа оттаьй иштта Iатта шамара санитарни обработка еш а из механически бетташ а йола манипулятораш. ГДР Iилманхоша обоснования яй боартолаш хьайоахача а хьалхарча даькъе царех йоккхагIеи зIамагIеи яраш шоашп телхараш шоаши къестаяра манипулятора лаьрхIача технологически дIадехарашта. Кулгашца ду балхаш геттарй вIезигдараш совгIа цу автоматаша йиш хулийт хIавз йолаш йолча техниках кхы а интенсивнегIа пайда эца. Масала, доахан механически детташ йолча манипулятораша Iаладу Iаттaга йоалла шура геттара цIеньа хьаяккха. царна монтировать де йиш я серийно арахецача доахан деттача установкаш тIа, йиш хулийт цхьан оператора (доахан деттачунга) сахьате 70—80 етт бетта. Духхьал цу тайпара йола роботаш эшаргьа СССР 1990 шу хьатIакхоачаш массехк эзар.

Уттаеш латт баьцовгIашта гIулакх де, юртбоахама культураш дIайоагIа, оасар де, кхыча тайпаех йола кхашкара операцеш чакхьяла, бешамий продукци хьаиккхен цунна сартировка ен лаьрхIа йолча роботий кхыйола моделаш.

Цхьабакъда, уж мелла дикка яле а, къамаьн разработкаех кхоачамбац юртбоахама роботаш хьаяра эшаш долча лостамех сбалансированаьй йолча прогресса. Цудухьа социалистически мехкаша лаьрхIа цу даькъера шоай еррига Iилма-технически потенциал вIашагIтоха. СЭВ гонa чу лелаш йолча «БаьцовгIаш лелаечарчеи хьайбаш леладечарчеи производственни процессашта механизацеи, электрофикацеи, автоматизацеи, яра «проблемашта йолча Координационни центро» хетаргахьа техкай регионa механизмаи юртбоахама роботаш хьаяра тороташ. Цу кIийлен тIа дIахо хьорда цхьан разработкаш яр. Практически царех хьахуларaш нарахкоачаргда аьнна хеташ да 1984 шера.

Юрта боахаме роботаш шерра юкъейоалаяр, кхетадеш да, дIахо йодача хана хила дезаш хIама да, хетаргахьа, башха гаьнарча хана хила дезаш деце а. Iилман ларда тIа уттаеча разработкашкара массови производствага кхачалца бола, хьалхарча ноахалагара кхоалагIчунга кхачалца бола никъ ятта бац. Цхьабакъда, юртбоахама роботаш хьаяра декхараш диза кхоачаде йиш йолаш да социалистически доттагIлеп мехкаша къамий а дунен халкъашта юкъерча а масштабе де лерхIар цаI долаш, планагIа, барт болаш шоай низаш тIадохийте.

Борис ФРУМКИН,
экономически Iилмай кандидат.

(АПН).

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА МАССАЗАРЧА КОМИССЕШКА

ДУКХАГIА ХЬАЛДЕ НАХА IE ЦIЕНОШ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета гIишлошгьярен гIишлон материалийн промышленностен дешашта йолча массазарча комиссе арйIанара заседани хиннай. Цига дийцад НГIАССР 1983 шера наха чуIе цIеноїн, социально-культурнин коммунально-бытовой гIулакхашта эшен объекташ хьалтьяре план Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене кхоачашъяра хьакъехьара дош. Комиссе белгалдаьккхад чуIе цIеноши социкультбыта объекташи хьалъяра планаш кхоачашъелга Iалашдара беш болча организаторски балха Нохч-ГIалгIай гIишлон управлени лостам телаш хилар. Хьалхарча ах шера оттаяь хиннa 1926 эзар сома боарамера план управлене кхоачашъяьй 2116,8 эзар сома е 109,9 процент. Цу юкъа хьалъяьй къорача бераштa лаьрхIа школа, 280 моттиг йола детсад, «Юность» яха кинотеатр, и. кх. дI. Дикка тоаденвад деш дола балхаш.

Цунца цхьана комиссе белгалдаьккхад наха чуIе цIеноши социально-культурни а коммунально-бытовой а гIулакхашта эша объекташи хьалъелга Iалашдара Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене беча балха юкъе кхоачамбоацараш хилар. Производственни йоаца объекташ хьалъеш йолча дукхача гIишлон организацей кулгалхоша шийн ханнахьа уж хьалъяь яхара боаггIаш бола лоархIам бац. Иштта, масала, балхаш мела леладаьд III квартало йистеяккха езаш йола город Гудермесера педучилища общежити хьалъяра балхаш, 170 эзар сом йолча планах кхоачашъяьр 45 эзар сом е 26,5 процент мара яц. Эсала лел балхаш IV квартале хьалъяьккха еза город Назранера районни больница хьалъеча. Цу объекте карадерзадензa дисад 235 эзар сом.

Къулбаседа - Кавказски бройлерни фабрика нах баьхаш йола поселок хьалъяьккхара план алхха 56 процент мара кхоачашъяь яц, иа йистеяккхара оттаяь яц, иа шера IV квартал лле а. Наха чуIе цIеноши хьалдара лаьрхIа планаш кхоачашъелга каст-каста юхатет коммунальни объекташ, водопроводни, канализационни, газови сеташ хьал ца еш хиларо. ГIишлон-монтажнии отделоьнни балхаш дукхача моттигашка хила доаггIача тайпара дика деш дац. Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене гIишлон организацешa хьалдаь дикка дукха чуIе цIеноши эксплуатаце дIател алхха «удовлетворительно» мара оценка йоацаш.

Республика Лакхехьарча Совета комиссе Нохч-ГIалгIай гIишлон управлененa рекомендаци сийнай белгалдаь кхоачамбоацараш дIададахара хоадам боллаш дола де дезараш де а жилищно-граждански гIулакхашта эшаш йола объекташ хьалъяра 1983 шера планови заданеш кхоачашъелга Iалашде а аьнна.

ТОАДЕ БЕРАШТА МЕДИЦИНСКИ ГIУЛАКХАШ ДЕЛГА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета уназдIено ни социальни Iалашони дешашта а кхалгIалха къахьегамен бытен, наьвалн берали лорадара дешашта а йолча массазарча комиссена цхьана яьча заседание дийцад берашта медицински гIулакхаш делга тоадара халкъа депутатий Веденски района моттигерча Советаша беча балха хьакъехьара дош. Халкъа депутатий Веденски районни Совета исполнительни комитета председателa С. Д. Сулейманова докладаген республика уназдIено лоразра министра заместителa А. А. Гусевай содокладаген ла а дийгIа уж йийцачул тIехьагIа массазарча комиссеш белгалдаьккхар берашта медицински гIулакхаш делга вIаштIехьданкхара даькъе район цIенхаштта кхоачамбоацараши данза дисараши долга. Берашта медицински гIо дара боарам хIанз а хила боаггIача тайпара бац. Республика районашта юкъе эгара дукхагIа бераш дов Веденски районе. Иштта соахка нердадаьча эзар берах 51, укх шера 53,5 бер деннад.

Районе анализ яц берий лазараштех бераш довш хилара бахьанийн, иштта анализ яц шийн ханнахьа бераштa профприванкаш ца яра бахьанашта. Привнвочни гIулакх во леладеш хилар бахьан долаш соахка декабре дифтерия яха лазар кхийтта моттиг дикьахьа гучаьлар. Комиссей членаша шоаш къамаьлаш деш къаьстта чIоагIа терцам тIабахийтар практически лаьрхIача кердадаьча берашка шийн ханнахьа хьожилга районе доацаш хилара, лазар кхийттача бера сиха медицински гIулакх а деш тIакха цунна берий консультаце дарба дайтилга цига доацаш хилара. Берий кхача вIаштIехьбаккхара даькъе а цIенхештта кхоачамбоацараш да укхаза. Хан-ханахьа шура хьа ца ккахьар бахьан долаш болх юкъагIа бувл берашта лаьрхIа шурех кхачв хийчбеча кухне.

Массазарча комиссеша халкъа депутатий Веденски районни Совета исполнительни комитета рекомендаци елар белгалдаь кхоачамбоацараш дIадаха а берашта медицински гIулакхаш делга тоадар вIаштIехьданкхара яхь тIа де деза гIулакхаш кийч а даь кхоачашде а аьнна. Комиссей рекомендацеш кхоачашъяра тIахьожам лоаттабар дукха цу дошагa юха а хьажа лаьрхIар 1984 шера март бетта.

ДУКХАГIА ХЬАДЕ ХАЛКЪА ЭША ТОВАРАШ

Республика Лакхехьарча Совета халкъа эшача товарийн торговлея дешашта йолча а планово - бюджетни а массазарча комиссеша цхьана яьча заседание дийцад халкъа эша товараш дукхагIа арахецарен цар ассортимент шоръяран «Красный молот» яхача заводо беча балха хьакъехьара дош.

«Красный молот» яхача завода кертерча инженера В. П. Бернинова яьча доклада ла а дийгIа из йийца а йийца комиссеша белгалдаьккхад халкъа эша товараш дукхагIа арахецара а цар дийнал тоаяра а даькъе заводе хоадам боллаш болх беш хилар. ИттлагIча пятилетка шерашна дукхаче наха эшаш дола товараш 468,2 эзар сомагара 812,7 эзар сомага кхоачаш дукхагIа арахийцад заводо. ХIаьта цу хана нйс тайпара цIераш йола товараш арахецилга карадерзадаьд укхаза, царех керттердараш арахецара боарамашка диллача «Огонек» яха отопительни яьш, газови плитана уиттаю приставкаш, ши конфорка йола плиташ, холодильника коташ, кхыдараш дар.

Карарча пятилеткагIа а заводо хоадам боллаш дола гIулакхаш белгалдаьд халкъа эша товараш дукхагIа арахецара. Иштта, 1983 шера уж арахецаргда 1,3 миллион сома боарам болаш, 1980 шера хиннарацца нийсдича 1,6-аза дукхагIа. КПСС XXVI съезда решенеш кхоачаш а еш «Красный молот» яхача заводо цхьайтталагIча пятилетке дукха болх бу наха дукхагIа эшаш дола товараш дукхагIа арахецаре. Иштта, дукхача хана конструкторски а технологически а кийч а баь 1981 шера заводо арахеца болабаьб ГОСТо дIадехарашка хьежа бола кердача тайпара бола КС-3 яха отопительни яй.

Укх шера 6 бетта заводе арахийцад 625,3 эзар сома боарамо халкъа эша товараш. Республике бахача нахага кхаьчад заводе хьадаь КС-3, КС-3г яха яьш, газови плитай приставкаш, хьахат чIоагIдеркаш, верепичникаш, кхыдола товараш.

Цунна цхьана комиссеша белгалдаьккхад халкъа эша товараш арахецаш бахача наха дикка дукха гIулакхаш дарга хьежа цу даькъе «Красный молот» яхача заводо беча балха юкъе кхоачамбоацараш а долга. Укхаза лерттIа терцам тIабаьхийтац моттигерча бийдалахи производства отходехи хьадеш дола товараш дукхагIа арахецара. Халкъа дукхагIа эша товараш малагIаш да хьожаш тохкамаш лерттIа дац, заводе йолаш яц уж арахецара лаьрххIа кийчъяь цех.

Массазарча комиссеша тIа ийцача решене тIа цу даькъе «Красный молот» яхача завода администрацe, республика Госплана, Министрий Совета адресагIа йола рекомендацеш а я.

Ростокски порт — ГДР керттера форда оагIонгахьара коанаIараш, Балтийски форда йистера республика йоккхагIьярех йола порт. Портовой боахама комплексни модернизаци ечв хана, керда мощносташ хьаеча хана укхаза дукхагIа чакхдоах моахьаш. Карара пятилетка чакхъдалаца йолча хана порта моахьаш чакхдахара бола низ 60 процент гаргга лакхлургба.

АДН—ТАСС сур.

Политически обозревателa заметкаш

Гаргарча малхбоалера хьал лертIа даккхара керттера дош

ООН кулгал а деш Женеве Палестинах долча деша хетаяь Дунеи халкъашта юкъера конференци чакхъякхаро тешал ду дунеи общественность палестински халкъа кхел а Гаргарча Малхбоале латта хьал а цIенхаштта дагадоаллеш хилара. Дукха хIама ца эшаш 36 шу хьалха 1947 шера 29 ноябре 181 резолюце тIа рекомендаци яй ООН Генеральни Ассамблея хьалхагIа подмандатни Палестина Iарбийн жугатийн шин пачча хьалкхенна екъа а. Иерусалима дунеи халкъашта юкъера статус оттае а.

Цхьабакъда, палестиний къамана дагадоаккарий даькъе укх 35 шера чухь кхоачашхиннаяц из рекомендаци. Цу шерашка, Израила Ливана дукхьалара тIеххьара агресси ялехьа: 520 совгIа палестински Iарбий боньонаш чIоагIъеш йола, резолюцни решении тIенийцай Генеральни Ассамблеяи Кхерамзлен Советон. Амма, гIулакх иштта доллашехьа, уж ерригаш шоаш ЮтIаязъяьча бесса наьхата тIа йисай, кхоачаш а ца еш.

ХIана? Цу дерригача шерашка палестински къамана дагалатта хIама кхоачашхилийтара дукхьала латт Кхерамзлен Советe даим ВIашагIкхийттача Штаташа хьаллувцаш йола Израиль. Ливана дукхьаларча израильски агрессе, цу мехка итташ эзараш бола палестински Iарбий боабаро, Сабрен Шатилен яхача лагерашка Iоахийтача цIийво цу доккха доацача къама тIаьттача халон уйла ца йича яргйоацача кхоачашйир дунеи халкъашта юкъера общественность.

Цудухьа дар 120 совгIача паччахьалкхен викалаша укх деношка Женеве вIашагIа а кхийтта вIаькха а дувцаш хилар палестинцашта хьалха тIаьлатта а хIанз латташ дола а хьал палестиний дешa дунеи халкъашта юкъерча статуса дош, цу гIулакха даькъера ООН лоархIам. ХIаьта иштта палестинцаша шоай законни боньонаш бе йохкара еш йолча дукхьаленех.

Фуд палестински Iарбашта дезар? Эхтара хьалха уж де гIертар да шоех яза йиш йоаца дунеи тIа бахара йола шоай бокъо шоашка кхачийтари шоай доалахьа йола паччахьалкхе хьаяри. Дунеи тIа дахаш дола моллагIа кхыдола халкъа санна, йиззa бокъонаша йола дунеи халкъашта юкъерча къамий сообщества членаш хила, шоай суверенни бокъонех пайда ийбе, шоай гIулакхаш цхьаннега а хьатта хIама доацаш шоаш къестаде ловш ба. Цу гIулакхашта уж хьаллоац дукха а дукхагIа болча ООН членаша, Израильсгарен ВIашагIкхийттача Штаташкарен дIанийкхараша.

Тель-Авиве бокъонна гийша ба Гаргарча Малхбоале цхьаккха тайпара а шийн мукъагIа бола палестински паччахьалкхе хила йиш ца хиларах. Цига раьза ба палестински Iарбашта Израила гома чу шоаш юкъаш йола автономи хилийта. Кхыча дешашца аьлча, Тель-Авив гIерт палестинцашта цу шоай доалахьарча лаьтта расистски Къулбе Африканси Республике цига дилла а баьхача африканцех болча наха бантустишна оттадаьча тайпара хьал оттаде.

ВIашагIкхийттача Штатех дийцача, Тель-Авивацарча шийн союза тешаме хила гIерташ. Вашингтон а иштта дукхьала я шийн мукъагIа йола палестински паччахьалкхе цига хьеххилара, хIаьта из бахьан долаш шийн хур ду палестинцаш Иорданех дIатоха гIерташ, вешта аьлча палестински къам Гаргарча Малхбоале ца хилийта гIерташ.

Цунна дувзаденна аьлча, вIалла тамаш а яц палестински Iарбашта тIаьтта халонаши цар бейна нахи тервал ца беш бола нах ца хилар. Дерригача дунеи тIа тIа-тIа чIоагIагI тешаш латт нах цу регионе стабильности бохаргбоаца машари хилийтара эша хьал палестиний къаман хьашташ кхоачашдари дIалийцача Iарбий территореш тIара дерригa израильски бIу арабаккхари хилларах.

Дукха ювцаш йолча кэмпдавидски соглашенешта кулгаш яздаьчул тIехьагIа дIадахача пхе шеро хьагойтад сепаратни сделкаша де лерхIаш дар дукхьала цхьа хIама хилар — Гаргарча Малхбоале Израилен США гегемонцам оттаяри палестинцаш халкъ хинна латта йиш йоацача бахари. Из ерригa а гучахьарча геноцида политика я. ХIаьта цун тIехьале регионера кризис кIоаргъяре цитарча тайп-тайпарча мехкашкарча хьала дестабилизаци яри я.

Из бахьан тахан Iарбий лерхIаш ба, Гаргарча Малхбоале чIоагIа машар оттабарген кхерамзле чIоагIъяргел бола шийн гIулакх коллективно леладича мара корабоагIаргбац аьнна. Цудухьа да цу дешаца хьашт долаш мел долча оагIонаша даакъа а лоацаш йола Гаргарча Малхбоаленах дола дош къоастадара хетаяь дунеи халкъашта юкъера конференци чакхъяккха езаш хиларах йола уйлаш регионе а дукхача кхыча мехкашка а тIа-тIа чIоагIлуш латташ хилар.

Дунеи тIарча дукха дукхагIа йолча паччахьалкхенаша лерхIача тайпара, дукхьала иштта мара къестаде йиш яц ерригача Гаргарча Малхбоалера хьал тоадара хьакъехьара керттера дош — палестинцашта царгара яккха йиш йоаца шоай паччахьалкхе кьаяра йола бокъо кхачийтари цунца цхьан цу районерча дерригача мехкашта йола кхерамзлен гаранти оттаяри.

Эдуарда РЯБЦЕВ. (АПН).

ДУКХА БЕРАШ ДОЛЧА НОАНОШТА «МАТЕРИНСКАЯ СЛАВА» ЯХА ОРДЕНАШИ «МЕДАЛЬ МАТЕРИНСТВА» ЯХА МЕДАЛАШИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ

1944 шера 18 августерча СССР Лакхьехьарча Совета Президиума Указага хьежжа СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа дукха бераш долча ноаношта «Материнская слава» яха орденаши «Медаль материнства» яха медалаши лойла:

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА:

Ялх бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Медаль материнства» яха II степена медаль:

Ахмадова Тауса — цIен-нанна.

Исраилова Дошумана — цIен-нанна.

Митраева Тамара Дашаковнана — цIен-нанна.

Пхи бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Медаль материнства» яха II степена медаль:

Алхастова Тумиша Каташевнана — «Старогрознефть» орса № 28 йолча тика продавеца.

Заурина Роза Шукрановнана — № 1 йолча юкъерча школа хьехархочоа.

Юренко София Николаевнана—цIен-нанна.

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА:

ВорхI бер даьчеи хьалкхедаьчеи нанна «Материнская слава» яха II степена орден:

Аксова Лайса Абуездовна—цIен-нанна,

ВорхI бер даьчеи хьалкхедаьчеи нанна «Материнская слава» яха III степена орден:

Юнусова Яхийта Ахметовнана — цIен-нанна.

Пхи бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Медаль материнства» яха II степена медаль:

Жукаева Асет Ахмадуковнана — цIен-нанна.

Шабуева Патимат Бахоевна — горпромторга продавеца.

ЛЕНИНСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА:

ВорхI бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Материнская слава» яха II степена орден:

Куриева Жабраьила ПатIимата — цIен-нанна.

Ялх бер даьчеи хьалкхедаьчеи нанна «Медаль материнства» яха I степена медаль:

Байраева Лейла Вахаевна— молкомбината контролера.

Пхи бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Медаль материнства» яха II степена медаль:

Махаева Петимат Имогомедовнана — респотребсоюза йоккхагIйолча товароведа.

Чибиева Хедишат Алиевнана — цIен-нанна.

Эсиева Любовь Бисултановнана — цIен-нанна.

ЗАВОДСКОИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА:

Ялх бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Медаль материнства» яха I степена медаль:

Абдулкадырова Зулай Шамуловнана — химзавода болхлочоа.

Джабраилова Яхитана — цIен-нанна.

Пхи бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Медаль материнства» яха II степена медаль:

Борщикова Светлана Васильевнана — № 26 йолча яслей няньна.

Темирсултанова Тамара Юрьевнана — цIен-нанна.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

гор. Грозный,
1983 шу, 29-август.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ХЬАХИННАР ЛОАРХIАМ БОЛАШ ДА

Кхо шу гаргтача хана Европерча кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладарен деша йолча совещание юкъе даакъа доацача паччахьалкхений Мадридски вIашагIкхетар чакхдаьннад. Из толаме чакхдаккхара лаьнъа тIа кIезига а йоацаш дукьаленаш яха йийзар. Корта а болаш Мадридски вIашагIкхетар дIадахьара новкъарло еш хилар США а НАТО гIоллерча цар цхьаболча союзникий а делегацешa яьца негативни позици, «советски тIема кхерам» яхача вIалла доацача хIамахи сага бокьонех долча даьссача хабарех пайда а эцаш уж гIертар переговорий форум а йоацаш цунах конфронтаце форум е.

Геттара дукха а тIатеIIа а болх бе безаш бар. Мадридски вIашагIкхетара юкъе даакъа лоацаш мел хиннараш социалистически мехкашта Iотиьам белга, цар чурча гIулакхашта юкъегIертилга перспектива йоацаш тIулакх хилара тешаргболаш. Юкхера а вIашагIкхетара юкъе даакъа лоацаш хиннарашта мегар ерриге дукхьаленаш эша я яь итогови документа тIа дIаялаь дола дикка бокха лоархIам бола гIулакхаш чакхдаха. Из да диалогаи вIаци дIа-юха дувцар кхетадари, цхьан истола тIа Iо а хайша проблемаш къоастаяра тIеерлаь йола дунеи халкъашта юкъерча гIулакхашкара лини белгала чакхъякхар.

Мадриде вIаши дага а боалаш даь хьада гIулакхаш новкъостал деш хургда кхоакам кIаьдбора политика дIахояхьаран дегIайоалаяран, хIаьта цуи резерваш, мелла чIоагIа цуи моастагIаша хIал гIолла тийша болх лелабой а, дукха а я. Мадридски вIашагIкхетаре баь лоархIамегIа барех барт бе европейски дунеи халкъашта юкъерен кхерамзле чIоагIъяра даькъе лоархIаме фактор а хинна дIаоттаргйола Европе тешаш хиларан герзаш дIададахари де деларех йола конференци де хьакъехьара решени тIа хилар. Цу конференцега кийчо еш вIашагIкхетар чакхдоаккхаргда октябре Хельсинке. Хоwш да, цу лоархIачеча юкъарчаевропейски мероприяте толам керда американски ядерни ракеташ дIанийсъяра даькъе Европана тIалатта кхерам дIабаккхарца айха увзабенна болга.

Советски Союзо тIахьех Мадридски вIашагIкхетара юкъе даакъа лоацаш мел хиннараш Европе тешаме кхерамален чIоагIъяра а герзаш дIададахара а де деларех йола конференци яра корта а болаш кийчо е, европейски континента тIа герзаш Iоадара бола ниий къоваргболаш. СССР шийн оагIонгахьара чIоагIа лаьрхIа я дIахо йолача хана а герзаш Iоаделга соцадара, кхохкам кIаьдбора наькъ тIа юха а довлара, машар чIоагIбара пайдане дола гIулакхаш хьинарегIа чакхдаца. «Вай гIерт, — белгалдаьккхад КПСС Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума председателa Ю. В. Андропова, — дунеи халкъашта юкъера гIулакхаш оввингара тоаде, цу гIулакхашка дIадоладаь дерригa дика хIамаш чIоагIде а дегIадоаладе а».

ДIАВАККХА ЯДЕРНИ КХЕРАМ

6 сентябре Женева юкадIайоллаenний Европерча ядерни герзашта довзув оттадара хьакъехьара советско - американски переговораш. Декабрь чакхбоаллаш кхоачашде лаьрхIача НАТО цхьадолча мехкашка керда американски ракеташ дIанийсъяра хьалха эгтара тIехьара цар рауид я из. Иштта из я цу даькъе событеш дIахо дегIайоалаяра наьъ белгалбара лоархIам беш яр. Из чакхъякхарах тийша да ядерни кхерам дIабаккхара оагIорахьа гIа баккха Женеве вIаштIехьдаргда е кхыча тайпара европейски континенте эргIанара, кхы а чIоагIа кхерамегIа дола ядерни герзаш Iоаделга дIадоладергда яха дош.

Советски Союз кIоаргга тешаш я СССР-аи США-еи юкъерча переговорашкa барта дахкара мел эша торонаш хиларах. Цу гIулакха эшар цаI мара дац: Вашингтон юхалла еза паччахьалкхений кхерамзлен хьашташ бахьан долаш еш йола переговораш цхьан оагIорахьара е гIертарах. Советски Союзага шийта герзаш дIададахийта гIертара лелаеш йолча расчетех, хIаьта из, хови ма хиллара, вай мехка вIалла аьттув боацаш да.

ХIанзалца США-с Женеве лаьна хиннар переговораш йохаяран фуннагIа даь а американски «Першинга-2», «Томагавкаши» Малхбузен Европе дIайоарнаяран тIеерлаь йола негативни позици хиннай. «Шпигель» яхача малхбузенгермански журнало белгалдоаккхаш ма хиллара, «США-с Женевера переговораш дукхьал моттийта лелаю». Натоски правительствашна белгалдоакх журнало «кийчъеннай Женевера переговораш йохаргхиларга а Советски Союза территорена гаьнна чуетта йиш йола «Першинг-2» яха ракеташ Европе дIалийсъе декабре деза США йолаяларга а дос доьхаш».

Цхьабакъда, цу бIехача уйлашта дукхьала баьннаб ядерни катастрофага ца кхачийта халкъаш лаьрхIа хилар хьаьоккхаш бола дегIабоагIаш бола антиракетни болам. Укхаза йолаенний Вашингтон ше лаьрххIа вIашагIъелла Советски Союза фегарча моттиге шпионски самолет чу а лецаш яь провокаци вIашагIйолла. Американски президент ше керта эттав цу инцидента гонахьа йоарнаьча цхьаннкха боарам боацаш йола бIеха антисоветски истери мукъара яккхарах йолча бIехача пропагандистски кампанена. Из цунна эшаш хиннад дунеи халкъашта юкъера хьал иэдаран халкъий кхелашта йоагIаш йола дунеи халкъашта йоккхийча проблемашта, эгтара хьалха Европе ядерни герз кIезиг дара теша а еш, блокировани яра айбаьча кхохкамах пайда эцаран.

ДIахо йолача хана а Советски Союзацара конфронтаци дIахо иръяра наьнагIа яха гIерташ рейгановски администраци хилар хьадла гуча а доаккхаш Советски Союз цунца цхьана Европера ядерни кхерам дIабаккхара хьакъехьара дош шинна а оагIонна пайдане долча тайпара къоастаде кийча йолаш я. Дукхьал цунна тIаерзаяь я американски сенаторешна къамаьл деча хана «Правда» яхача газета хаттарашта жоп луча хана Ю. В. Андропова дIанхайкаяь лоархIаме а хоадам боллаш а йола предложенеш. Конструктивни советски инициативаш мотт а еш Малхбузен Европа мехкий общественносто белгалдоах, нагахьа санна уж кхоачашйой СССР ярал сана НАТО мехкий ярал а Европера гаьна хьехтар юкъерча боараме дола ядерни средствашка кIезиглургъяь кхоаза гаргга, вайаш. Из бахьан долаш чIоагIлургъяр Европера кхерамзлен ядерни тIема кхеремах мукъа йолча шоай кхоанеах тешаш цун хьалхьаш хилара.

ЛИВАНСКИ ТРАГЕДЕ КЕРДА АКТ

Гаргарча Малхбоале дIаярмаш латт ливански трагеде керда акт. «Гуманизман» сага вахара маьхен» хьакъехьа корта боацаш къамаьлаш де ловш бола кулгалхой болаш йола ВIашагIкхийтта Штаташ шоай форда пехотинций кулгашца Ливане машаре баха нах боабеш я.

Ливане «кхерамзлен» машара Iалашбе боагIа аьнна баьхаш а даьккха шу хьалха Бейруте баьхка американски салтий хIанз израильски агрессорашца цхьана ливанцашта палестинцашта дукхьала тIом беш ба, карабельни артиллери 155 миллиметрови йоккхий топаш, тIема вертолеташ юкъе а яьха. Ливана форда йистошта хьатIаьза латт США ялхагIча флота «Эйзенхауэр» яха атомни авианосец керте долаш йола ударни группа. Кхетта из чIоагIъергьа «Нью-Джерси» яхача линкорана. Ливане боалабе кийчбеш ба, иштта а цоаза дукхагIа яь Бейруте дIайоарьякаь контингент кхы а дукхагIа хилийтара гервашца дика кийчбаь бола ши эзар саг форда пехотинцаш. Вешта аьлча, дукхача шерашка израильски агрессораш хьаллувцаш лелаю американски политика хIана логически чакхйоаккхаш я ливански латтa цхьана деча американо-израильски зулама гIулакхашца.

ХIанз Ливанерча трагедена тIазза ба дерригача дунеи терцам. Прогрессивни общественносто чIоагIа эгIаззяха наIалт кхайкадеш я цIив Iоухийташ зуламаш деча американски империалисташ. Шийн хана ВIашагIкхийттача Штатешей Израилеи Ливана кхчделла «Машара договор» а деш эхь ца хеташ юкъе доаладаьча хIамана хьуладе йиш йолаш дац уж зуламаш. ХIанз массанена гуш да, Тель-Авива экспансионистски гIулакхаш хьалхьедаь ца Iеш агрессора финансировани ярго лоаттадаьи ца Iеш Вашингтон герза низаца ше Ливанера оккупаци шеръе, бIунашта передислокаци еш Израила юхеюташ йола районаш ше тIахьожам лоаттабергболаш бе йохка гIерташ йолга. Ма дарра аьлча, США-и Израили дерригача дунена бIарга а гуш вIалла къайлагIа а оацаш йолча экспансионизма, суверенни мехкий чурча гIулакхашта эхь ца хеташ чугIертара политика чакхйоаккхаш я.

Советски Союзе чIоагIа сагото еш ба тIема низаца США Ливана чугIертарах, йоах ТАСС заявлене тIа. Цо кхы а чIоагIагIа чоалхане доакх цу мехкара хьал, Гаргарча Малхбоален районерча машара керда кхерам тIатосс. Из тIема низаца США чугIертилга соцаде деза. Ливан шийн лоаме хиларан цун суверенитетан юкъахь хургдола цхьаккха бахьанаш а ца доахаш Израиль цу мехкара дIаяха еза. Ливана территоре тIа вIалла дисa йиш яц, из кхета деш а да, е американски а е царца цига даьхка кхыдола кхыча мехкий а бIунаш.

Г. ШИШКИН. (ТАСС).

Ливанерча «дукьхача къамех долча низий» керттера даакъа лоархIаш бола американски форда пехотинцаш дукхьал геро бе а делла Ливане чурча событешта юкъегIерташ ба. Цар топаш йийттай ливанцашта, бейрутски дунеи халкъашта юкъерча аэропорта районе хьайнача довла юкъе даакъа а лоацаш.

Ливанера хьал дегIадоагIеш хилларо тешал ду, Тель-Авиваца айха координаци а йолаш, ВIашагIкхийтта Штаташ гIерт цу Iарбий мехка израильски бIу чубарах ма могга дукхагIа шоашта пайда баккха. Ши даакъа даьиз екъа, доалахарча паччахьалкхенашта дукхьала леладеча агрессивни гIулакхашта йола плацдарм цунах е. Хови да, кхы цхьа эзар саг дукхагIа Ливанера шоай интервенционистски низаш хилийта лерхIаш Пентагон йолга.

СУРТА ТIА: американски форда пехотинцаш бейрутски дунеи халкъашта юкъерча аэропорта районе тIом беш ба.

АП—ТАСС телесурт.

ТХА КАЛЕНДАРЬ

Тахан — З. А. Космодемьянская (1923 — 1941) лъча дийнахаь дега 60 шу дуз.
СУРТА ТIА: Космодемьянская Зоя.
ТАСС фотохроника.

ДИКАЧА НАХАХ

ЮРТАРА ЛОР

ЗIамига АтагIе яхача юртарчa хIapa сага дика вовзаш ва Абдулаев Ибрагим Магомедович. Юртара лор ва из, хIьата шоашта цунгара гIо деха, дарбанга сатувсаш боагIа юртахой кIезига а могашал во хилча. Къаьнарча Ирана деша говзанчаша аьннад «Лората кхоъ къахьегама гIирс ба: дош, баьцаш, урс». ХIьата пхьа бахьан доацаш оттадаьдац цар эггара хьалха «дош». Ховш ма дий хозача дешо а лазар дайделта.

Дукха ха я Ибрагим Магомедович болх беш вола, бакъда хIанз а дагайоагIа цунна ше волча эггара хьалха ена унахо Лорсанова. Цу ха на хирург хила безаш болаш вар из, цу лостамагIа ше дийша хиларах. Вакъда, Шалински районе тоъаш бацар рентгенологаш, травматологаш. ХIьата Грозненча республикански больнице специализацех хилча цо шаьръю травматолога товзал.

1972 шера Абдулаев хьожаву ЗIамигача АтагIарча амбулаторе заведующелле. Пхи эзар совгIа саг вах цу юрта, хIьата амбулатори дийнахьа 330 саг тIаэца йиш йолаш я. Помещени йоккха яц, массанахьа хоза лостам болаш, цIена я. Укх шера цига хьайийллай физиотерапевтически а стоматологически а кабинеташ.

Медсестраш болча З. Хасиеваси М. Ахмаевасий дувц Абдулаев шийх болх чIоагIа безабенна саг ва яхаш, мичча хана — дийнахьа е бус вех из унахочуна хьажа, шийдеррига гIулакхаш дите вода из ше вийхача.

Интеллигент яхача деша маIан латински меттала хIама довзаш, кхетадеш ва хилга да. ХIьата лор интеллигент хилар сенца гуш хулте? Из лора знанеш кIоарга хилар, дукхадар довзаш а довза гIерташ а хилар да. Цу тайпара ва ала деза Абдулаев а.

Юртахоша кхетаду профилактика а санитарни дешара а болх дика оттабаь а лелабеш а хиларах ЗIамигача АтагIа цамогаш хулаш бола нах кIезиглуш хилар. Итт шу совгIа хьалха дукха дезалаш лоархIабацар зIамигача берашта маький (прививкаш) тохаита, хIанз цу тайпара моттиг яйслац. Лоро йоакхо иа еш наггахьа а бер дисаш, бер доалалеш вена саг шийгара хьатIа а кхачале тIаэц лоро.

ЗIамигача АтагIа я бархI шера деша школа, школа - интернат. Цига а каст-каста го йиш я Ибрагим Магомедович. Кхувш боагIараште хьалхашка цо ешгIавле увзарах, къаракъ меларах, цIенал ехаш иа хиларах доалача зенах. Юртарча культура ЦIен директора А. Р. Масаева лоархI И. М. Абдулаев эггара хьинарагIа вола лектор ва аьнна. Еш йолча атеистически беседане, санитарно - сердалон балхо дикка гIо ду юртарча наха медицина гаргегIа йоазара а вахарах ийиса кхетара а. Культура ЦIен агитбригадаца цхьана лор вахе хул «Предгорный» яхача совхоза фермашка, кхашкарча станашка, и. кх. дI.

Ибрагим Магомедович 1968 шера дена КПСС член ва, юртахоша сий а деш из херикав халкъа депутатий юрта совета депутаталла. ГIулакхаши кхоачашде дезаш хьалхашна латта декхараши дукха да цун: из ва исполкома член, халкъа тIахьожаме группа председатель, парторганизаце секретара заместитель.

Нах безаш хилар, царна дикадар лоаш хилар — уж самалаш лора хилавза яргйоацарех я, юртарча лорах къасташ а яц уж. Уж, дезь самалаш еаллахарах лор хургья со а яхаш я ялхлагIча классера Абдулаева Янинг—Барет в.

Ибрагим Магомедовичa а я цхьа уйла. Укх шера хирургех йолча экстранни специализацех Москве ваха кийчлуш ва из. Цо дIадех лорагара кхы тIа а чIоагIагIа болх бар, лора товзал кхы тIа а лакхъяр.

Гиппократа дув ше бна хилар дип па деш, цо дIадехача тайпара болх беш хьавоагIа И. М. Абдулаев.

Р. ДУДНИКОВА.

ТОЛСТОЙНА ХЕТАДАЬ ДЕНОШ

Пхезлагlа кхачад шелковски лаьтта Лев Николаевич Толстой ваьча дениа хетадаь цIей — хIанз деэлу цун 155 шу дизар. Дукха нах ба сибат дайнача, транспарантаща хозъьяча Староглядовски яхача станица улицаш тIа. Станичникаша тIанибу поашта безаш а хаштдолаш а бола беза хьаший.

Тахан цIей дездеча вена КПСС ЦК член, парте Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь А. В. Власов, КПСС обкома культура отдела заведующи Р. Д. Сайханов, парте Шелковски райкома хьалхара секретарь В. Г. Табашкова, республика халкъа яздархо А. Боков, поэташ М. Сулаева Ш. Арсанукаеви, РСФСР заслуженни артист В. Белоглазов, дукха кхьбола наха лоархIаш а сий деш а бола нах. Дукха беттал укхаза бовзаш безаш бола нах, гу дага з ца хиина хIамаш. Масала, Лев Николаевича таланта чIоагIа сий деш болча наха выступлениш еча традиционни митинге укхаза баьхкача наха, цIей дездеча дазкъа лоацараща яйзар Людмила Николаевна Баженова, «Грозгипронефтехим» яхача института группа кулгалхо, Людмила Николаевна я из Кавказе хиначa хана къоначa Толстойна доттагIал лелаьча Кирилл Григорьевич Сипюхаева праьиучка. Цу доттагIелах яздаьл. ший киншка тIа 1910 шера Ессентуке Сипюхасица къамаьлаш даьча вовзаш волча Iилманхочо - толстоведа В. Гиляровске. Тервам тIаозаш да лу дезала вахар. Цу гребенски казака воI Надежда Кирилловна хиннай Грозне кхалваьла гимназе начальница, хIьата внучкас, Галюiз Александровна Баженовас, 20 шера болх баьб Грознерча № 1 йолча школе хьехархо йолаш (хьалха гимнази хиина школа я из), цунна Ленина орден еннай. ХIьата укхаза хьоашагIа ена йола цун воI 10 шера деша лыгIай цу школе.

Тервам тIаозаш зинвод яр Л. Н. Толстойн Староглядовски музее венача итт эзарлагIча сага соагIат далар. Из яр юбилейни торжествах хилалехьа хьалха музее ена хиина «Красный молот» яхача завода болхло Нина Максимовна Бурлакова.

Тахан а дукIа нах ух музее. Укхаза а хиннад хуцамаш: цхьан хава моттигерча совхоз дукхьала цхьа цIа мара децар музейта, хIьата хIанз из еррига здани музеа дIаенназ совхозо. Докилача, тоза сформлена яьчи кхаьцIагIа дукха да писателa вахарах я кхолламах а дувцаш дола сурташ, стендаш. Цун шиш хиина хIамаш-м яц укхаза, амма дукха я Толстой ханарча казакий станица быт миштa хиннай хьа хьокхаш йола хIамаш: барзкъаш, цIагIа лелаю хIамаш, мебель, книжкаш... Музее ух дешархой, студенташ, колхозхой, балалой, тIема гIуллакхаш тIара нах.

Отзывай книшка тIа йоазош дитад Дагестанера, Москвера, Ульяновскера, Ростовера, Тюменера яхача хьашаша. 1978 шера хиннаб укхаза сийлахь - воаьхача писателa правнукаш Толстовгiар Никита Ильяч Илья Владимировичи. Музее хиннав республике хьоашагIа цева хиина космосе «дукха кхаьна» Валентин Витальевич Лебедев, хиннаб Венгрера доттагIий, Херсонски областа Новотроицки района кхалаш.

«Доккха баркал да музей хьаьдраша. Тхоа дукхане ша школе iомадеъ, шеаш дийшад Л. Н. Толстоя художественни книжкаш, амма тахан эггара хьалха байлаб тхона ладархочун вахарен кхолламен иш а ньха демгаша ю влиянь а. ЧIоагIа баркал оах оала оахош цхьа доаш ца туклаiолитаи чIоагIа уйла тIаллийта ладагIача экскурсовода. Иштта да отзывай книшка тIера йоазонех цаI.

Боккха энтузиастаци цецоаккхаш бола нахи ба музей хьаль педагогаш Радченкогiар Надежда Михайловнай Иван Кирилловичи. Дукха ха халха болабелар уж шоай балха зива материалаш гулье, дувах хьахилар школьни музей, школьничох халкъа яр хилар, хIьата ши шу хьалха халгъа музейх пачхьалкхен музей, Нохч - ГIалгIай республикански краеведчески музея филиал. мехка хIана укх сахьате йолаш колча Лев Николаевич Толстоя цхе музеех цаI хилар.

ХIьата Иван Кирилловича, массаза а санна, кIоарга а ладувгIараш дина кхетош а ду къамаьлаш. Цунга ладувгIаш ба цIей дездеча баьхка беза хьаший — писателаш, артисташ, даьм станице бахаш бола боккхий нах. Л. Н. Толстоя цIерагIа комсаш лелаеш совхоза къахьегамхой. Цул тIехьагIа школана хьалхашкарча майдангахьа боладу хьаьший. пигара хьахозаш я музыка, къаьна базачи илеш — дIадолалу концерт. Староглядовски, Дубовски, Каргалински, Новощедрински художествении самодеятельноста артисташа довх обрядини лирически иллеш, частушкаш, припевкаш, ду хазаеий халхараш. Шерра ек оазаш, бIарг хьест артисташта тIаювхача сийрла кхьаьтача костюмаша.

...Писателa дегIача памятника юххе лаьттах хьаьтIадаьнна зизаш дагIа. Доккха хьаьнеа дола къоано — хьехархо, философ. Укх дешаш да сийрача гранита тIа грозненца, хIана ленинградски скульптор волча В. Астапова оттадаьраш.

М. КАТЫШЕВА.

◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ

ГРОЗНЕ ХИННА УДАЧА САГА ЕРРИГСОЮЗНИ ДИ

Традици а хинна дIаэтта ма хиллара, сентябра шоллагIча кIирандийнахьа хул доккха спортивни цIей — удача сага Ерригсоюзни ди.

Грознерча йоккхагIъярех йолча улицашка гIолла чакхйоалаш трасса а йолаш удача дуккхача нахаца дIадахача кIирандийнахьа бар катирхой хинна ца Iеш юкъерча ханара бола а боккхагIа бола а нах. Иштта къахьегамхошта дукха дезаденнача спорта цу тайпана юкъе даакъа лоацаш соахка пхи эзар совгIа саг хиинавале, укх шера уж хиннаб бIаргача деналашца Грозне улицашка арабаьнна удаш яхк эзар саг. Яйгача атлетика специалисташа яхачох хьатIадоагIача шера уж шоаза дукхагIа хила мег.

...Парада юкъе даакъа лоацаш бола эзараш нах гуллу Ленина цIерагIча майдан тIа IуйрIйна 10 сахьат даьлча. Моврцал хоатташ, къахьегаме, дешаре, спорте толамаш дахар лоаш гулбеннараштa хьалхашка къамаьлаш дир Грознески городской спорткомитета председателa Б. В. Кинева. Хелбсике хиначa Олимпийски ловзараштa юкъе даакъа лоацаш хиннача, спорта мастер йолча Ф. Х. Казанцевас, десятиборца, спорта мастералла кандидата А. Новосельцевa, спорта ветерана, Грознески локомотивни депо машинист хиначо, 77 шу даьннача И. Н. Потапенкос.

Судахочо — радиоинформатора старте хьех шоай пиз тхкха баьхка, кхоьн пхийн километр йолча дистанцегIа бовда ийча бола ДСО спортсменаши организовании бозла атлеташи.

Ши эзар совгIа сага старт елар сийлен стартерa, «Нефтяник» яхача футбольни команда вратарь хиначa, Советски Союза Турпала А. Иодиса. Уж бовда безаш бар Революце, Орджоникидзе цIерагIча, Победа, Ленина цIерагIча проспектегIа а тIаькха шоаш дIабахача гIолла юха а. Гола тоххача кхаьчача судахочунга дIалла езар пар контрольни корешок, хIьата финише кхаьчача — лаьрххIа карточка.

Катирхоица цхьана байдла болхарашца бар ветераш а: «Правда» яхача газета приз йоаккхаш хиннача яйгача атлетика ерригсоюзни кроссашта юкъе дуккхала даакъа лоацаш хиннар. Грознески мехлесхоза директор И. Г. Белогорцев, инженер, «СевКавНИПИ» сектора заведующи В. В. Островерхов, промыслови геофизика лаьрххIача инструкторсно-технологически бюро аппаратура наладчик Ж. М. Рахимкулов, Царех хIаровар шоваткъея итт шерал дуккха тIехваьнна ва.

Кхо эзар метр байддараштa юкъе эггара хьалха финише кхаьчар № 18 йолча школа иттлагIча класса дешархо Ю. Чирочкин, шоллагIча моттиге хилар — спорта ветеран В. Алексанов («Спартак»). Цу дистанцегIа мехкараштa юкъе хьалхара моттиг № 15 йолча школа пхелагIча классерча А. Гаринас яьккхар.

Пхи километр йола дистанци эггара хьалха чакхъяьккхар № 60 йолча школа иттлагIча класса дешархочо Б. Тангиева, дото призер хилар И. Г. Белогорцевх, бронзова призер — Б. Окаевх. Мехкараштa юкъе белгалъяьлар № 34 йолча школа дешархо Т. Шуть.

Цул тIехьагIа цаIи шиъи километр байдда болхарашка хьожаш хилар города улицашка арабаьнна дуккха эзараш нах.

Шиша а дистанцегIа дикагIа хьоккхаман даьхир Г. Соломатина, З. Муташиле (шанкхе а № 5 йолча ГПТУ), О. Пригиднас («Буревестник»), Н. Пашнова (№ 25 йола школа). ПучнсегIар дезало.

Нотало лаьккхараш дипломашцеи призашцеи белгалбаьхар.

СУРТА ТIА: хаьддача дистанцегIа байда болхача дукхача наха юкъе даакъа лоацараш.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

ДЕША БАХА ЛОВРИЙ ТЕРКАМГА!

Академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грознески Къахьегама ЦIеча Байракха ордена нехкдаьтта институто дIахойт 1983—1984 дешара шера сайрийнарча подготовительни отделене деша нах хьаэцата дIахо хьеш хилар

Подготовительни отделене деша хьаэц промышленни предприятей, гIишлон организацей къона белхалой, совхозий болхлой, колхозхой, цу предприяте хаддаза болх баь 1 шерал кIезигагIа йоацаш балха стаж йола а документаш хьачулуча хана цига болх беш а бола нах, 1982 шера ноябрех 1983 шера маеи СССР Герзашцарча Низий мутIарашкара мукъабовлийтараш.

Подготовительни отделене деша боагIача наха хьачулу:

а) заявлени;

б) предприяте кулгалхочо, войнски даькъа командира еша направлени;

в) юкъера образовани хилара документ (подлинник);

г) производственни характеристика;

д) могаш хиларах йола медицински справка (форма № 286);

е) къахьегама книшка тIара хьанийца копи;

ж) 6 фотокарточка 3х4 см. боарам болаш (керта тIа хIама йоацаш даькха).

Заявлени хьачулу 15 сентябрь хьатIакхачалехьа. Занятеш дIайолалу 1983 шера 1 октябре.

Сайрийнара подготовительни отделени чакх а яьккха переводной экзаменаш толаме дIаенна нах ше хержача специальностагIа конкурс а йоацаш института 1 курсе деша хьачуэц. Института 1 курсе деша хьайищарий бокъо я сайрийнарча, заочни е дийнахьарча формагIа деша.

Ца кхетар хатта укх адресагIа:

город Грозный, Революце проспект, 21, приемни комисси, кабинет 3-24, 2-28. (керда корпус); телефон 9-38-1-73.

ПАЙДА ЭЦА ФЕГАРЧА ТРАНСПОРТО ДЕЧА ГIУЛАНХЕХ

Фега гIолла никъ бар чIоагIа сакъердаме а хоза а хIама да. Къаьстта а пайдане фега гIолла никъ бар Аэрофлото миллионаш болча наха льготаш телача хана.

1983 шера 1 октябре дена 1984 шера 31 мае кхаччалца 50 процент кIезигагIа хургба билетий мах.

а) граждански Сийлахь-боккхача Даймехкен тIемай инвалидашта, царна дIанийсбаьча наха; цхьоалагIча группа инвалидаш накъабоахаш болча наха;

б) 15—17 шу даьннача санаторе путевкагIа дIа а юха а болхача кхелетараштa;

в) граждански авиаце лакхерчеи юкъерча специальни дешара заведеней аспиранташта, студенташта, дешаш бараштa, курсанташта, хIьата иштта граждански авиаце вузашкерча подготовительни отделенешкеи факультеташкеи деша багIараштa (дешар моллагIча формагIа дыле а).

15 ноябре дена 15 апреле кхаччалца 30 процент кIезигагIа хургба билетий мах.

а) ВЦСПС туризмаци экскурсашти йолча Центральни совета туристашта (шоаш цхьаь болхараштa а группашца болхараштa а);

б) «Спутник» яхача СССР дунен халкъашта юкъерча катирхой туризма бюро туристашта;

в) производстве болх беш а боаш дешаш болча наха: вузий студенташта, юкъерча лаьрххIача дешара заведеней дешархошта (курсанташта), подготовительни отделенешка дийнахьа дешаш бараштa;

г) хаьдда ха йолаш эсар е гIулакх дераштa «страхсбор ма яикха» аьнна дешаш тIадола штамп теха дола документ дIахьекхача.

Аэрофлота льготий хьакъехьа мел дар дизале ха безам бар хьаргда Аэрофлота агентства справочни бюрос. Цун адрес: Грозный, улица Полежаева, 9/32, телефон 2-75-46. Болх беш йола денош: хIара дена выходнои ди а доацаш 9 сахьат даьлча дена 20 сахьат даллалца, перерыв — 13 сахьат даьлча дена 14 сахьат даллалца.

Дувла льготиа авиабилетагIа фега гIолла никъ бе!

ДIАХЬОШ ДА 1984 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА

Газет мадара мах: шера — 4 сом 8 кепиг, ах шера — 2 сом 4 кепиг.

Газет язду «Союзпечата» еррига отделенешка, агентстваша, общественни уполномоченнеца.

Грознерча экранаш тIа

«ХIАЙКАЛ»

М. Горьке цIерагIча берий а катирхой а фильмай центральни студе къоначa зрителa лаьрхIа даьккхад из цIи йола картина. Цу лирически картина дувц кIаьнкий овмалаш чIоегIьсаш дIаоттарах. Фильма автораш ба: йовзаш йола яздархо В. Токарева (цо даакъа даьцад «Мимино», «Аьттув бола джентельменаш» яхача, кхьча картинашта сценареш язьеш), режиссер А. Габриелян. ХIайкалашта, жайнашта пропаганда еш дац из картина, эггара йоккхагIа йола тамаш сага дега дикал йолта хьатойт цо. ХIьата вай цкъаза лехаш дола тамашийна дар бегдоах.

Дерригa дIадолалу Сашас ерригача класса хьалхашка аьттув бахьаш дола хIайкал норадаьд аларгара. Цо бегаш баьбале а цхьабараш теш, цхьацца хувцамаш а хул цо из аларах.

Фильма керттерча турпала роль ловзаеш ва Чурмантеев Денис.

«НИЗАМИ»

XII — XIII бIаьшерашка сельджукий пачхьалкхерча Ганджа яхача городе ваьхав музыкант а философ а Низами. Ший цIаькха ларгIйоацача «Искандер — Неймэ» яхача шедевра тIа цо хьаккеллаб эггара хьалхара утопически моих — кертте латташ саг а воацаш, берригa нах права долаш бахаш. Низами вахара наьнъах лаьца дукха ховш хIама дац, бакъда, вайна хов из ваьхар къиза зама хиниллга. «Са мугIарашкара хьалаха со», — аьннад цо шийх тIехьа тIайоагIача тIехьенгe. Уж дешаш къулба а хиина дIаайгтад «Низами» яхача кердача художественни фильма автораштa: яздархочоа И. Гусейнова, режиссера Э. Кулиева.

Из картина доаккхаш уж хьахьокха хьежаб Низами вахар санна, XII бIаьшере даьхача азербайджански халкъа вахар а. Поэта дег чура дари вахаро хьалхадоахари шоайла бaрт беш дац цу фильме. Цудухьа дукха халонаш ниясло турпала новкъа. Низами роль ловзаеш ва вовзаш вола иллиаларxo, СССР халкъа артист Магомаев Муслим.

«ТОРПЕДОНОСЦАШ»

Вайна дукха дов СийлахьбоккхaчаДаймехка тIема хетадаь картинаш. ХIьата «Торпедоносцаш» яхача картине геттара дика хьахьекхай тIема къизал. Из оттадаьд Ю. Германа дувцарех. Вайх массарна а хов хургдац торпедаш кхухьача самолетa тIалатар тхъаь секунда мара ца хилар. Деиал, товзал езаш хиннай летчикашта - торпедоносцашта.

Ю. Германа тIема проза фрагменташ, дневникаш, зашисной книжкаш — царех пайда ийцаб ше картина сценари язъеш Кармалита Светланас. Режиссер ва Аранович Семен.

Фильме дувцаш дола хIама хиннад 1944 шера Кьулбаседен Флоте, из чIоагIа тара да документальни хIаман. Из фу бахьан долаш да аьлча, из да режиссер Аранович ше а фордa аввиаце штурман хилар.

Фильме керттерча ролех цаI ловзаеш ва Нахапетов Родион.

В. КОВАЛЕВА.

СУРТА ТIА: «Торпедоносцаш» яхача фильмера кадр.

ТЕЛЕВИДЕНИ

13 СЕНТЯБРЬ II ПРОГРАММА

16.55 — «Советски Союза гIолла». Кинопрограмма.
17.55 — «Халкъа депутатий советашка» (нохчий меттала).
18.25 — «Дунен халкъашта юкъера хьал» (нохчий меттала).
18.40 — «Могаш».
19.10 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».

14 СЕНТЯБРЬ II ПРОГРАММА

19.00 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
19.20 — «Вайса даьгъила хийла шуъ, бараш».
19.20 — «Угрюм река». Художественни фильм. 3 серия.

РАДИО

13 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамаш бола хоам.
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.22 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий, гIалгIай меттала).
8.36 — «Са хьансара моха» яхача концерта программа (гIалгIай меттала).
9.15 — Партен къахьегамен ветерана дагалувцамаш (нохчий меттала).
9.30 — «Къона замано» — радиовыпуск (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай программа, хаоттамаш бола хоам.
16.01 — Юртбахаме хьалхе лелаераштa». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар».

УКВ

18.00 — «Вай къонал дини яхаш я». Литературно - музыкальни композиция.
19.00 — Кали оал Хамхоев Ахьмада.
19.30 — Нохч-ГIалгIай даьпаш.

РАДИО 14 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамаш бола хоам.
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий, нохчий меттала).
8.36 — Концерт (эрсий меттала).
11.15 — Миллионий Ленински университет! «Радиолаьцаш кхетий экономически хаттараштa моп лу «Правда» газета редколлеге члена В. А. Парфенова (нохчий меттала).
11.30 — «Микрофонаца Грозне гIолла» — радиовыпуск (эрсий меттала).
15.15 — «Варттайнача дезале» — радиовыпуск (нохчий меттала).
15.35 — «Ден техах» (эрсий меттала).
16.00 — Передачай программа, хаоттамаш бола хоам.
16.01 — Парторганизацешна дIахо отчеташ кормамаши (эрсий меттала).
16.15 — «СелаIад» — радиовыпуск (эрсий меттала).
16.45 — «Дунен халкъашта юкъера хьал (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — «Комсамолахкой хоачашде деза декхараш». Корреспонденци (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — «Оперетта доттагIашта лаьрхIа 40 минут». Муз. передача.
18.39 — «Къонабарий овзаш». Концерт.
19.23 — «Къаьна цIа». А. Бокова повеста оагIонаш (гIалгIай меттала).
19.37 — ДIалокх Эдисултанов ШитIас.

Хоаттам

Тахан республике гIоллеи Грозне хувцалуш морхаш а йолаш, йовчан а йоацаш. малхбоалехьара секунде 7—12 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 22 — 27, Грозне 24—26 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш цхьайолча моттигашка лаьгIо догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура буйсана 10—15, дийнахьа 22 — 27 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанца.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителан — 2-85-07; белхан секретаре — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта бахаман — 2-47-84; культуре — 2-64-75; кехаш — 2-85-64; корректоре — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ00274. «Грозненский рабочий» издательства типографи. Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4303.